

Bolni car.

Bolán leži premagan car:
 Brezmejna žalost ga obhaja,
 In v srci nevkročen vihar
 Od zôre mu do zôre vstaja.

 Užaljen ob rokó oprt
 Zrê v jasno jutro pomladánje,
 In duh, od toge mu potrî,
 Zataplja se v čarôbnê sanje:

 Radôstno stopa sredi vrst
 Ponosni car junakov svojih:
 Ti so vladarstvu stêber čvrst,
 Obramba dômu v ljutih bojih.

 In s spevi njega zvesti rod
 Na dôma prostih tleh pozdravlja:
 »Dobrotni živi nam gospod,
 Ki spev razvneti ga preslavlja!«

 K ljubeči ženi v svêtli dvôr
 Ljubezen carja kliče sveta,
 Kjer čaka domačinov zhôr
 In deca dragega očeta.

 To slavnosten bil têbi dan,
 Sipljóč obilo sreče náte,
 Pač dražji dan in bolj krasán
 Od bisera ti krone zláte . . .

 Sovrág preplaval mu zemljó,
 Uničil vojsko, moč in slavo,
 Odvédel deco in ženó —
 Za sabo pustil sled krvavo.

 Premagan moral v ta je grad,
 Kjer osamêl sedaj umira,
 Kjer mu razdvaja srce jad,
 Čas slave v sanjah se odpira . . .

Zakliče bolni car potrî:
 »Usmiljena mi roka tvoja,
 Bog večni, skoraj pošlji smrt,
 Da spasi mêne nepokoj!«

 Odmeva mu visoki strop . . .
 Iz mislji vzdrami sluga carja:
 »Osivel mož do têbe vstop
 Želî, gospoda in vladarja!«

 Dovolî car. — Mož sivolas
 Dospê, prikloni se globoko,
 Povzdigne svoj tresoči glas,
 Ubere strune z vélo roko:

 »Pomlád okiti brstna svet,
 Življenje vstaja, kamor dahne,
 Svet z bujnim cvetjem je odet,
 Doklêr poslednji ne usahne.

 »Zagrne pókoj svet meglen,
 Blesteče vesne čar izgine,
 A zimski vzbuja cvet leden
 O časih zlatih nam spomine . . .

 »Kar storil dô mu mož krepák,
 K življenju mu pomaga, k slávi,
 A njega čin povzdiga vsak,
 Doklêr življenja ne ostavi.

 »Kadár junaško mu srce
 V pokoji grob hladán pokrije,
 Zamrzlo móžu ni imé:
 V pravljicah med potomci žije . . .«

 Nasmehne se bridkostno car,
 Poslednji vzdih se v svet izgublja —
 Polega srčni se vihar,
 In carju lice smrt poljublja . . .

Rástislav.

Žarki spomina.

Ko se zlato solnce
Skrije za goré,
Na večernem nebu
Žarki še blesté.
A počasi gine
Zadnjih žarkov moč,
In za svetlim dnevom
Pride tёмna noč.

Skrilo se je mёni
Solnce za goré,
A spominov žarki
V duši mi blesté.
Le počasi gine
V nji jim blaga moč,
Kot za svetlim dnevom
Pada tёмna noč.

L. Habětov.

Koroške pesmi.

I.

Blásko jezero.

• Potnik, kaj mi stopaš tožno
Tú na korotanskih tléh,
Ko je vsula cvetje rožno
Vesna po doléh, bregéh?

Ali pómlad tudi záte
Okrasila ni zemljé?
Glej vesel te bujne trate,
Dáj, vradosti si srcé!•

Tiho, tiho, dёkle krasno:
Rad vesel bi hodil tod,
Da s pomládjo lice jasno
Tukajšnji imel bi rod!

II.

Marija na Zili.

• Le móli, drago ljudstvo, móli,
Prošnjá izpolni Bog ti stó;
Med tvoje pa molitve glasne
Naj čuje tujčev glas nebó!

Ne záse, záte molim tukaj,
Le záte, bedni Korotan:
Spasitelju človeštva mati
Izprósi ti povzdige dan!

III.

Ob Dravi.

• Kážno tebi je valovje, Drava,
Mráčno nad teboj visí nebó:
Národa si slika živo-prava,
Ki z valoví mu pojiš zemljó . . .

• Ne, nikakor• — vóduí duh šepeče —
• Ko oblak se vzpnё od mojih tál,
Skóro zláto solnce zaleskeče:
Pótlej včisti zopet se mi vál. —

• Kdaj pa sreča národu posine,
Kdaj blaginje solnca jasni sòj,
Kdaj srcá se razbistré temine —
Blázhjih časov krije to ovójl• —

Bátog.

Lisjakova hči.

Povest. Spisal Josip Starè.

XV.

(Konec.)

Do zadnjih dogodkih se ni Klotilda več vrnila na očetov dom, kjer ni bilo ničesar več njenega; kolikor je pač mogla odnesti vrednega drobiža in drugih stvari, znosila je itak že prej k teti. Pri nji se je sedaj tudi sama nastanila, sevéda brez vseh ugodnostij, katerim je bila vajena domá. Toda saj ni imelo biti za dolgo.

»Le od tod, le iz Ljubljane!« rekala je teti, pri kateri je tičala noč in dan, ne da bi kdaj šla z dóma. Toda saj tudi Ahnenfels ni hodil nikamor, dasi je že toliko okreval, da je vstajal in mu ni bilo treba mirno ležati. Čutila sta oba, da se ne moreta več takó ponosno kazati med ljudmi kakor prej. On je bil resnejši in se je večkrat globoko zamislil; Klotilda pa je bila še zmiraj lahkomiselna kakor prej in si ni zaradi negotove prihodnjosti kár nič belila glavé. Prvi čas je v polni meri uživala srečo, da je imenovala Ahnenfelsa svojega, in niti ni utegnila misliti, ali je ta sreča pač vredna velike cene, za katero si jo je kupila. Kratkočasiti se, to je bil še vedno jedini zmoter nje življenja. Po takšnih nazorih sta se z Ahnenfelsom zabavala ves božji dan; sedaj sta se menila in smijala, sedaj dražila, vmes pa delala osnove za prihodnost. Mlada in zdrava sta bila oba; brez duševnih darov tudi nista bila, zató ni čudo, da sta pričakovala najlepše dóbe.

»Samó v svet, v véliki svet!« prosila je Klotilda svojega Viktorja in si v domišljiji mislila vse takó lepó, kakor je nekdaj lepó sanjala, kadar se je povsem zadovoljna vrnila z veselice in sladkó spavala brez skrbij. Le počasi jo je mogel Ahnenfels vzdramiti iz teh sanj, katerih resnično življenje ne pozná.

»Pa ti reci, kaj naj poskusim v svetu; kje naj iščem svoje in tvoje sreče?« zavrne ga nekega dné, ko ji je zopet ugovarjal.

»Ali bi šla h gledališču?« vpraša jo on.

»Jaz h gledališču?« ponovi Klotilda in ga osuplo pogleda.

»Kakó misliš to?«

»Oba, ti in jaz bi šla med igralce. Iz prva bi igrala manjše naloge, potem čimdalje večje, in če nama bode sreča mila, zaslujeva takó, da naju bodo vabili na prva gledališča in naju dobro plačevali.«

»Viktor, to je izvrstna misel!« vzklikne ona vsa vesela in razposajena. »Kaj ne, in skupaj bodeva igrala, zaljubiva se drug v drugega, izgovoriva si skriven sestanek; jaz se ti oklenem okolo vratú, a ti me objameš, in poljubovala se bodeva, vidiš takó —« in v tem se res objameta in poljubljata brez kraja in konca.

»Takšne prizore bi ti pač dobro igrala; prav takisto, kakor je res v življenji,« reče Ahnenfels, ko se nekoliko umirita.

»Oh, nikar ne misli, da bi ne igrala tudi v drugih nalogah prav živo«, pohvali se Klotilda. »Povzdignem se tudi v višje stanove, kraljičina bodem ali pa kraljica, ti pa bodeš tuj knez in me prideš tolažit zaradi kralja, možá mojega, ki ga nisem nikdar ljubila, ali morala sem ga vzeti zató, ker je takó želel oče moj in je takó zahtevala korist našega dóma in dežele naše.«

»Zopet prav takisto, kakor je v resničnem življenji,« reče on in se zamisli, ona pa dalje razvija razvneto svojo domišljijo.

»In šumela bodem po odru v dolgem svilenem krilu; nad čelom se bodo lesketali dragi kameni kraljevskega mojega dijadema; dvorjani in dvorjanke se mi bodo klanjali, iz gledališča pa bodo ljudje nastavljali váme kukalca, gledali me zadovoljno ter mi ploskali in me obsipali z venci. In ne bodo me prezirali, ampak slavili me bodo po časopisih, in grofje in baroni bodo prihajali, poljubljali mi roke in me obsipavali z dragocenim lišpom za ljubezniv pogled in prijazno besedo.«

Ahnenfels je strmé poslušal to čudno osnovo za prihodnjost, in čelo se mu je zmračilo.

»Kakšen pa si?« vpraša ga smeje Klotilda, »ta trenutek me popolnoma spominjaš črnega Mraka. Ali si tudi ti lahko čmeren?«

»Čmeren?« ponovi on počasi, »ali sem čmeren? To morda pride sčasoma samó po sebi.«

»Ali ne bodeš ljubosumen, če bodem slavljena? Saj nama bode nosila slava lepih novcev, in lahko bodeva živela veselo in brez skrbi.«

»Misliš?« vpraša Ahnenfels in zmaje z rámeni, kakor bi prav ne verjel v to slavno prihodnjost.

»Prepričana sem,« zavrne ga Klotilda; »pa saj bodeš tudi ti slavljen, in jaz ne bodem nič ljubosumna, če bodo lépe oči nežnih gospodičin iskre metale k tebi na oder ali če bodeš celó dobival lepó dišeča pisemca, ki te bodo izkušala zvabiti na zaupen sestanek. Kár nič ne bodem ljubosumna, nego ponosna bodem, da imenujem svojega možá umetnika, za katerim zastonj hrepení toliko ženskih src.«

Takó je govorila Klotilda, in kár srce ji je igralo od veselja. Tudi teti Brigiti je na dolgo in široko razlagala veselo prihodnjost.

»Zakaj nisem mlada?« rekla je teta, »takoj bi šla z vama. Ali sedaj sem že prestara; jaz moram že do smrti ostati v megleni Ljubljani. Vender, če bi kdáj domá potrebovala zanesljivega váruha za tiste ure, ko se bodeta srečna in slavljená gibala na gledališkem odru, tedaj bi pač še prišla k vama, da bi se veselila vajine sreče.«

Takó je minilo nekoliko dnij v samih osnovah ali bolje rečeno v praznih sanjah, dokler ni Ahnenfels uredil stanovskega svojega razmerja in se za vselej poslovil od vojaštva. Ponočni vlak je odpeljal iz Ljubljane oba, njega in Klotildo. —

V Mrakovi prodajalnici je bila nekaj dnij kesneje javna dražba. Razprodali so vso zalogo blagá, posode in drugo orodje, in ko je bila prodajalnica prazna in prazne ostale spodnje shrambe, prišlo je na dražbo pohištvo in druga premičnina, perilo, obleka in sploh vse, kar so pustili pobegli gospodarji. Napósled so prodali tudi hišo in vender niso izkupili toliko, da bi do dobra poplačali vse dolgove.

XVI.

Ljubljanski trgovec je kupoval vina po Hrvaškem in je prišel tudi v Varaždin. Ogledujé si prijazno mestece, zavil je v postranske ulice, kjer so stale nizke hiše brez górenjega nadstropja, a ločilo jih je dvorišče, zagrajeno z lesenim plotom. Tiho in mirno je bilo po ulicah, zakaj malokdaj je koga pot zanesel v ta kraj, pa je vsako živo gibanje takoj vzbudilo pozornost mimogredočega človeka. Takó je ljubljanski trgovec nehoté obstal pred malo hišo in gledal nenavaden prizor. Kakor kadar mlade lastovke žvrgolé in zijejo iz gnezda, takó je na okenci nizkega podstrešja tičalo troje otrok in veselo so žvrgoleli, smijali se dóli na ulice in mahali z drobnimi ročicami, dasi so bili bledí in izstradani, da je človeka, kár srce bolelo. Svetli plavi in temni črni lasci so bili zmršeni, upala ličeca so bila umazana, obleka nedostatna in raztrgana, če se viseče krpe in zaplate sploh morejo zvati obleka.

Na ulicah pred hišo je stal krepak hrvaški kmet v najboljši moški dôbi, poleg njega pa je bila njega žena v čisti beli opravi z detetom v naróčaji. Vsi trije so gledali v podstrešje k ónim otročičem in se smijali ž njimi.

»Čemú se takó smejete?« vpraša trgovec kmeta.

»Gospod, tù bi se človek pač ne smel smijati,« odgovorí kmet, »ali kaj hočete? Nedolžni otročiči ne poznajo bede, pa se veselé življenja, kakor brezumna žival, ki ne zná misliti.«

»Čegavi pa so?«

»Nekih tujih komedijašev. On je trd Nemec in ne zna niti besede hrvaške, ž njo pa sem se dobro razumel, zakaj nekoliko zavija na kranjsko. To so vam strašni siromaki; oče in mati samá nimata česa jesti in morata še živiti čvetero otrók. Stanovanja ne moreta plačevati, pa bivata z vsem drobižem tukaj góri pod streho na goli slami kakor cigani. Otroci so vsi raztrgani, da ne morejo niti iz hiše; ne vém, kaj bode iz njih. Zvédel sem za to bedo, in ker nama Bog ni dal poroda, vzel sem tega-le dečka za svojega. Majhen je še, pa se nam bode lahko privadil. Siromaka bi nama bila najrajši dala kár vse štiri; toda bilo bi mi jih venderle preveč. Da so moji, naj bi bili, ali tujih je dosti jeden. Bog vé, kakó ta vzrase! Vender poskusim pregovoriti prijatelja, ki je tudi brez otrók, naj se še on usmili katerega.«

Trgovec pogleda otroka v ženinem naróčaji in pravi:

»Lepó dete.«

»Lepó dete,« potrdí žena, ali potrpite, da ga operem in oblečem ter pošteno nahranim, potem bode šele prav lepó; je li, maliček?«

»Lačni so ubožci, lačni,« izpregovorí zopet kmet, »da bi jih bili videli, kakó so planili, ko sem jim dal hlebec koruznega kruha. V nekoliko trenutkih so ga pojedli; toda ko je najmanjši izpustil pretrdo oglodano skorjo, pobrala jo je mati in jo skrivaj pojedla sama.«

V tem se trgovec ozrè na okno, in njega oči se za otroškimi glavicami ujamejo z lepimi ženskimi očmi, ki ga čudno pretresejo, ali žena se hitro zopet umakne v podstrešje.

Zvečer isti trgovec ni védel, kaj bi začel v tujem mesteci, kjer ni imel znancev, pa se je napotil v gledališče, da bi mu čas hitreje minil. Posebnega gledališkega poslopja v Varaždinu takrat še ni bilo, zató si je potujoča igralna družba postavila oder v dvorani neke pivovarne. Umetnega užitka se človek od takšnih predstavljacev ni mogel nádejati, ali za kratek čas je že bilo; in če ni bilo druge zabave, smijal se je človek igri sámí in nerodnosti igralcev.

Tudi trgovec iz Ljubljane se je smijal, ali zdajci je umolknil in ostrmel. Njega oči so se ujele na odru s tistimi črnimi, ki so ga popoldne pogledale iz podstrešja óne nizke hiše.

»To je torej tista nesrečna mati! Kakó je morala biti lepa, dokler je ni trla nadloga!« Takó si je mislil in je še bolj upiral oči vánjo. Gledal jo je in gledal, in kakor bi se mu šele sedaj oči odprle, zdelo se mu je, da je pred mnogo leti to žensko že nekje videl. Napósled se je venderle domislil in skoro da ni vzkliknil na glas:

»To je Lisjakova hči!«

Sedaj ga je še bolj zanimala in se mu smilila v dno srca. Slábo je igrala zadnjo popolnoma neznatno nalogo. Toda saj ni mogla igrati ničesar posebnega, če bi bila tudi imela kàj darú za umetnost; glas ji je bil hripav, obleka pa takšna, da je za silo mogla predstavljati kakovo strežnico. Skoro je ljubljanski trgovec med moškimi spoznal nekđaj tolikanj slavijenega částnika Ahnenfelsa. Tudi on je po vsi svoji opravi kazal velikega siromaka; igral je posiljeno, toda imel je dober glas, in potrebovali so ga za pevca. Po dovršeni predstavi so se ljudje iz gledališke dvorane vsuli v spodnje prostore v pivovarno, in bila je tolika gneča, da bi Ljubljančan malone ne dobil prostora. V tem stopi prédenj visok, suh človek z belim prtom čez roko in ga vpraša:

»Česa želite, gospod?«

Ljubljančan ga bistro pogleda in naroči kozarec piva.

Ali brž ko točaj odteče, vpraša soseda:

»Oprostite, ali ta človek ni igralec?«

»Sevéda je,« odgovori mu gospod, »velik ubožec je, mnogo ima otrok, a plačo kàj majhno, in še to mu ostaja ravnatelj navadno dolžan. Da bi otroci ne pomrli od lakote, pomaga oče tukaj kot točaj, kadar utegne.«

»Kakó mu je pa ime?« vpraša Ljubljančan zopet.

»Na gledaliških oglasih se zóve Ahnenfels; ne vém, ali je to njega pravo ime ali je izmišljeno.«

Ljubljanski trgovec je sedaj védel, česar je želel. Živo se je spominjal, kakó je isti Ahnenfels v mladi prevzetnosti svoji nekđaj begal vse ženstvo ljubljansko ter onesrečil dobrega njegovega prijatelja, poštenega Mraka.

XVII.

Minilo je leto in še nekaj mesecev pò tem dogodku, ko je v Oseku več gospodov skupaj praznovalo god jednega svojih továrišev. Bili so uradniki in profesorji, med njimi pa je bilo tudi nekoliko Slo-

vencev, katerih je takrat mnogo služilo po cesarskih uradih in šolah na Hrvaškem. Sladko staro vince jih je razgrelo; bili so nenavadno veseli in so obili obed napósled še zalili s šampanjcem. Nató je vsa družba vstala in šla na izprehod, zakaj bilo je že konec zime, in solnce je stalo še precěj visoko na nebu. Napotili so se po drevoredu, ki veže trdnjavo z górenjim gradom.

Dva Slovenca sta se pomenkovala sósebnó živahno in sta nekoliko zaostala. Prišedši pred mestna vrata, zapazita berača, ki je čépel v cestnem práhu, da se je moral človeku kár smiliti. Noge in roke so se mu do cela skrčile od hudega trganja po kostéh, da ni mogel hoditi pokonci in se je le po vseh štirih plazil dalje. Križem je gledal, lasé je imel dolge in zmršene, brada pa mu že davno ni bila obrita. Po telesi ga je bila zgolj kost in koža. Na nogah je imel obujke in že raztrgane opanke; górenje teló mu je le slabo pokrival raztrgan jopič od modrega suknà, in kazal je razgaljene prsi, ogorele od solnca in prahú. V naročaji je imel širok klobuk po slavonski šegi in je vánj nabiral mile darove, ki so mu jih mimogredé metali usmiljeni ljudje.

Zopet je siromak prosèč povzdignil roke, ko sta pred mestnimi vrati obstala slovenska prijatelja. Berač se jima je smilil, in prvi je takoj segel v žep in mu vrgel nekoliko drobiža; drugi pa je tudi že odpiral mošnjo, ali ker je bil nekoliko vinjen in dobre volje, ogovoril je berača trdo slovenski:

»Če znate slovenski, pa vam dam dva groša.«

»O, znam, gospod, znam,« odgovorí berač in milo pogleda neznanega rojaka. Le-ta ostrmí in ga radovedno vpraša:

»Odkod pa ste?«

»Lovro Mrak sem iz Ljubljane, s Starega trga.«

Slovenca sta obilo obdarovala siromaka in šla dalje. V živahnem pogovoru nista zapazila, kakó se jima je ognila ženska, slabo gospódski oblečena, in kakó je obstala, kakor če bi se je bil kdo doteknil s čarobno paličico. Čula je samó ime »Lovro Mrak« in ni mogla ne naprej ne nazaj, nogé pa so se ji šibile, da je mislila, sedaj in sedaj se zgrudi na tlà. Vse sile je napela, da je stopila do bližnjega drevesa in se naslonila nánje.

»Ali vam je slábo?« vpraša jo sočutno gospod, ki je takoj za njo stopal proti mestu.

»Nič hudega ni,« odgovorí mu ženska, »večkrat se mi nekoliko zavrtí v glavi, ali hitro je zopet dobro.«

Gospod gré dalje, ženska pa izza drevesa od daleč opazuje berača, čegar ime jo je takó presunilo. Toda zmajala je z glavo, kakor bi ne bil tisti, ki ga je iskala. Že je mislila stopiti bliže in ga kàj vprašati; ali iz nova obstane in strmi. Berač se je tresel po vsem telesi in škripal z zobmi, da je sam pogled nánj rahločutnemu človeku paral srce. V tem pride mestni stražár in se zadere na siromaka, ki je v strašnih bolečinah bolj ležal nego čépel v práhu. Toda berač mu ne odgovorí, nego se le trese in škriplje z zobmi. Stražár čaka in zopet vpraša, ali zastonj, odgovora le ne dobí.

»Saj vidite, da siromaka mrzlica trese«, oglosí se mimogredé dobrodušen kmet, »poskusite, da ga spravite v bólnico.«

Stražárju se omeči srce, in oba iz lepa nagovarjata berača, naj gré ž njima. Berač umeje, da sta mu dobra, pa se poskuša po vseh štirih plaziti naprej, toda preslab je. Zató ga primeta vsak z jedne strani izpod pázduhe in ga nekoliko neseta, nekoliko vlečeta ter takó po malem spravita dalje.

Ženska ob drevesi je gledala vse te muke, pa ni berača več pustila iz očíj. Od daleč je stopala počasi za njim, da bi videla, kam ga vedeta stražár in kmet, in takó je prišla do mestne bólnice. Tù jih je pustila in se nekoliko izprehajala po ulicah, dokler je mislila, da so berača že položili v posteljo. Tedaj se je vrnila proti bólnici in dasi se je ohrabrila in vse preudarila, ko se je bližala durim, zopet ji je utripalo srce in zopet so se ji šibile noge.

»Kaj, ko bi bil res on?« rojilo ji je vedno po glavi; »in če bi bil, kaj mu porečem?«

Že se je storila noč, ko pride do durij in pozvoní. Strežnik ji odprè in jo vpraša, kdo je in kaj hoče.

»Od tukajšnjega gledališča sem; videla sem, da so v bólnico privédli nekega siromaka, pa se mi zdí, kakor bi ga poznala. Rada bi govorila ž njim.«

Strežnik jo odvêde k nadzorniku, a ko ga ženska vpraša, kdo je ta siromak, zmaje z rámeni, rekši:

»Ničesar še ne vémo, kdo je; pri sebi ni imel nobenega pisanja, a govoriti ni mogel, ker ga je strašno mrzlica tresla. Če ga pa vi poznate, jako nam ustrezete, ako nam poveste, kdo je in odkod.«

»Dokler ga dobro ne pogledam, ne morem reči ničesar gotovega. Pustite me k njemu.«

»Drage volje,« pravi nadzornik in ukaže strežniku, naj odvêde gospó k bolniku.

Ne daleč od vežnih vrát pri tleh je bila majhna soba z dvema posteljema za ubožce. Pobeljene stene so bile do cela prazne, le nad posteljema je visela podoba našega Odrešenika na križi, v kotu pa je na leseni mizici brlela svetilka. Jedna postelja je bila prazna, na drugi je ležal berač. Mrzlica ga je ravno pustila, in sedaj ga je vroče prehajalo in ga žežalo.

»Dajte mi nekoliko vode!« prosil je, ko je začul strežnika. Žena ga je spoznala po glásu. Hitro stopi k postelji, zgrudi se na kolena in začne silno ihteti, dokler ji solze ne zalijó očij, in bridko se razjoka.

»Kdo je to?« vpraša bolnik, vidèč jokajočo žensko klečečo pred posteljo.

»Lovro, ali se me še kàj spominjaš?«

»Klotilda!« vzklikne on in se trudi na vso moč, da bi se vzdignil v postelji; ali ne more se od slabosti. Tedaj iztegne roke, prime klečečo ženo za glavo in jo gladi po licih.

»Oh, lepa moja Klotilda! O, da te le še jedenkrat vidim! Vse rad pozabim in rad umrjem. Bog mi oprósti grehe, saj sem se pokoril hudo, hudo.«

»Lovro, ti si nedolžen,« izjeca Klotilda.

»Morilec ni nedolžen!«

»Lovro, ti nisi morilec, nikogar nisi umoril, le ranil si ga v upravičeni jezi, ali skoro je okreval.«

»Okreval?« ponoví Lovro vprašaje, kakor bi ne bil dobro čul,

»Ahnenfels je okreval? Še žíví?«

»Žíví« pritrdi ona.

»Klotilda,« izpregovori on zopet milo in udano, »jaz umrem, ali ti vzemi Ahnenfelsa in bodi srečna ž njim.«

Klotilda ne odgovori nató ničesar, ampak oberóč si zakrije obraz in se zopet bridko razjoka.

Lovro jo mirno gleda, potem pa jo tolaži: »Nikar se ne jokaj! Bodi srečnejša ž njim, nego si bila z menoj. Mèni ni bilo usojeno, da bi užival zakonsko srečo; ljubil sem te nad vse drugo, pa si le nisem mogel pridobiti tvojega srca. Ti nisi kriva; usoda je takšna, rekel bi bil moj oče.«

Klotilda še zmiraj joče in si ne upa pogledati v očí nesrečnemu móžu.

»Umiri se, Klotilda,« tolaži jo zopet bolnik z onemoglim glasom, »vse se poravná in prav skoro se poravná. Kje pa je sedaj Ahnenfels?«

»Ne vém, ostavil me je,« zavrge ona kratko in si z robcem otira objokane očí.

»Ostavlil te je, torej sta bila že skupaj?« vpraša on osupel.

»Bila sva skupaj,« potrdi ona, »ali hudó naju je Bog izkušal in kaznoval. Štiri otročiče sva imela, toda nisva jih mogla prehraniti, ker sáma nisva imela kaj jesti. Dva sta nama prevzela imovita kmeta blizu Varaždina, kjer sva bila dve leti pri gledališki družbi, dva pa nama je pobrala smrt; slabí so bili, pa jih je vse zajedno v malo dneh pobrala davica. Nató je izginil on, a pisal mi je, da pride zopet póme, kadar me bode mogel živiti. Sedaj sem sáma ter sem z isto gledališko družbo za letos prišla v Osek.«

Potem umolkne, a vidi se, da ji je lože pri srci. Kakor skesana grešnica, ki se je izpovedala grehov svojih, povesi oči in čaka, kaj ji poreče on, kateremu je odkrila dušo svojo.

Kratka, ali odkritosrčna izpóved ljubljene žene je segla bolniku globoko v srce. Zopet iztegne roke, prime jo za glavo, poljubi na čelo in izpregovori:

»Torej tudi ti si se morala pokoriti za nepremišljeno lahkoumnost mladih let! Oh, Bog je pravičen, toda oster je tudi. Pa saj je bolje, da smo se že spokorili na tem svetu. Jaz skoro prebijem. Ti si še krepka; ti si še lahko srečna; Bog dàj, da bi bila skoro!«

»Ne, Lovro, ne; ti ne umreš, ti moraš še živeti; Bog bode dal, da se vse še obrne na bolje.«

»Obrne se res,« odgovori Lovro počasi, »ali mēni ne več na tem svetu. Teló mi je vse pohabljenó; ni je več životne moči v njem; preveč sem trpel. Ko sem pobegnil iz Ljubljane, mučila me je strašna negotovost, da me ujemó in obesijo; nikjer nisem imel mirú, ne podnevi, ne ponoči. Železnico sem skoro ostavil in potoval brez pravega zmotra péš dalje. Šel sem na Ogersko, nadejé se, da se tam najprej izgubi sled za menoj in da tam najlože uidem pravici. Tri dni sem begal brez počitka, četrti dan šele sem légel v posteljo v krčmi pri ogerskem židu. Trdo sem zaspal, ali skoro so me mučile grozne sanje. Ahnenfels se mi je prikazal v krvi in klical proti nebu po osveti in vsako noč se mi je pokazal iz nova. Bil sem vedno razdraženih živcev, in slabo teló mi je hiralo od dné do dné. Toda kaj začeti? Tržiti? Imel sem v mislih to in óno in prepričan sem bil, da bi se mi bilo posrečilo marsikaj; toda vselej sem se zbal, da me potem zasledé, zakaj uverjen sem bil, da me iščejo. Niti v boljšo službo si nisem upal, ker se nisem hotel in tudi nisem mogel izkazati, kdo sem in odkod. Delal sem torej samó v pozabljenih vaséh pri kmetih in se hranil za silo. Poléti je že bilo, ali pozimi sem vedno trpel silo in bolezní. Toda ko me je zgrabila mrzlica, nisem se je

nikdar več iznebil do dobra; vsak čas se mi je vračala. Odtlej nisem bil za nobeno pravo delo in moral sem pri dobrih ljudeh prositi miloščine. Danes me je zopet strašno stresla in me spravila v bolnico. Kaj bode jutri z menoj, ne vém.«

Zadnje besede je izgovoril le iz teška, nató je umolknil in zamižal od prevelike slabosti. Klotilda je stala pri postelji in jokala. Ko zopet izpregleda, vpraša ga:

»Lovro, ali bi česa rad?«

On pa zmajè z glavo in reče tiho:

»Počitka.«

»Le počivaj in mirno spavaj, saj veš, da si nedolžen. Jutri pridem takoj zjutraj pogledat, kakó ti je.«

»Pridi, pridi!« prosi je on, stisne ji roko in jo še jedenkrat pogleda z medlimi očmi.

Odhajaje je želela Klotilda govoriti z nadzornikom, toda ker ga ni bilo v bolnici, naročila je strežniku, naj pazi na bolnika; naj večkrat pogleda, če kaj treba; in stisnila mu je v roko nekaj drobiža; vse, kar je imela. Rekla je, da jutri zopet pride in nadzorniku pové, česar treba vedeti o nesrečnemu móži, ki ni navaden berač.

Drugo jutro se še ni do dobra belil dan, ko je Klotilda stala pred bolnico in pozvonila. Strežnik ji je odprl, in za njo takoj zopet zaprl, potem pa rekel:

»Umr! je!«

»Kdo?« vpraša Klotilda, kakor bi prav ne verjela.

»No, mož, pri katerem ste bili sinoči,« reče strežnik. »Po vašem naročilu sem šel pogledat, ali mu česa treba. Toda sladko je spal, in mislil sem, da mu je odleglo. Ko zopet pridem, bedel je in hudo stokal. S povzdignjenimi rokami me je prosil, naj mu privêdem duhovnika, zakaj približala se mu je zadnja ura. Duhovnik je takoj prišel, izpovedal ga in mu podelil svetstva za umirajoče. Po dovršenem opravilu je še nekoliko ostal pri bolniku, kakor bi se ga ne mogel hitro ločiti. V tem je mož izdehn!«

Klotilda je molčé poslušala, potem pa je šla v sobo, kjer je še zmiraj mrtev ležal nje zakonski mož. Nič se ni izpremenil od sinoči, le to se ji je zdelo, da mu je izginil z obraza tisti izraz silne bridkosti, in namesto njega da mu okolo ust igra neznano zadovoljstvo. Pokleknila je k postelji, molila in jokala in zopet molila. Strežnik je prižgal svetilko in Klotildi ponudil stol, vidèč, da ne misli oditi. In ostala je pri njem ves dan, a drugi dan ga je jedina spremila do hladnega groba.

XVIII.

Bil je vroč poleten dan, in kdor je le količkaj utegnil, šel se je iz mestne soparice hladit po senčnatih drevoredih in gozdičih prijazne okolice ljubljanske. Skrbne matere so takoj po obedu pobrale otroke in šle z njimi pod Rožnik, kjer so ostale do mraka. Nekoliko pozneje so prihajale gospé z odraslimi hčera mi, in med zadnjimi so bili moški, katerih pa sploh ni bilo mnogo, zakaj zadržala so jih opravila v mestu, ali pa so rajši zahajali kam drugam, kjer so bili sami med seboj. Pod košatim drevjem za cerkvenikovo hišo je stala kàr miza pri mizi, a bilo jih je tudi dólí na trati pred podom in pod kozolcem, ki je dajal široko senco, odkar je bil gostó nadet z raznimi poljskimi pridelki. Prostora je bilo torej mnogo, ali danes je venderle pohajal, in že nekoliko rodbin je šlo dalje góri k cerkvi ali pa v bližnji Vidričanov grad. Če si se tedaj nekoliko od daleč ozrl pod Rožnik, zdelo se ti je, kakor bi se bilo ondu vse ženstvo sešló v tabor, in tudi živahno je bilo kakor na taboru; le to je bilo drugače, da so tù govorile kàr vse zajedno. Dočim so gospé pri mizah čebljale in z urnimi prsti sukale pletilo, skakali so otroci po zeleni trati, dokler jih niso matere poklicale k južini.

Takó je potekala ura za uro, in že se je solnce nagnilo in se skrilo za Rožnik, ko so razposajeni páglavci na trati drug za drugim klicali: »Nora grofinja! Nora grofinja!« Gospé se niso kàj zmenile za ta dobro znani krik, nego kramoljale so dalje, in le malokatera se je molčé ozrla tja, kjer zavije cesta okolo brega nizzólu proti cerkvenikovi hiši. Ondu se je pokazala čudna, nekako smešno opravljena, priletna ženska. Nad krilo od svetlo-modrega žameta je ogrnila ponošen plašček od črne svile, obšit s širokimi čipkami, na glavi pa je imela bel svilen klobuk, nališpan z velikimi umetnimi rožami in dolgo tančico. Zagoreli rdeči obraz so ji robili zvitki sivih làs, ki so ji ob stranéh viseli izpod klobuka; na nogah je imela črne žametaste čevlje, na rokah pa umazane bele rokavice. V levici je držala solnčnik z rdečo svilenó prevlakó, in z iste roke za pestjó ji je visela vezena torbica, v kateri je imela robec in naóčnike. Z desnico se je sedaj pahljala s starinsko vétérnico, sedaj jo je zopet zložila, segla po naóčnike in se skozi nje ozirala v daljo, kakor bi koga iskala. Mudilo se ji je, zató je stopala hitro. Za otroško klicanje se ni menila, kakor bi ga ne bila čula, le ko ji je porednež prišel preblizu, kresnila ga je z vétérnico. Sedaj je obstala in zopet nastavila naóčnike ter se ozirala po gospódi, ki so sedeli okolo miz; ali našla ni, kogar je iskala, in šla je dalje.

Tik ceste, v kotu med starejšim in novejšim delom cerkvenikove hiše, sedela sta ločena od ostale družine starejši in mlajši gospod, srkala kavo in se prijateljsko menila. K njima stopi »nora grofinja,« nasmeje se jima prav ljubeznivo in vpraša:

»Prosim, gospoda, ali nista videla vitkega mladega jahača?«

Starejši gospod povesi oči in kakor slučajno prižiga smodko, da lože pritaji nasmeih, mlajši pa odgovori čudni gospé neutegoma:

»Nekoliko prej je jahal nekdo tù mimo proti Vidričanovemu grádu.«

»Hvala lepa!« odgovori »grofinja« in hiti kar more mimo kapelice Matere božje dalje proti omenjenemu grádu.

»Čudna ženska!« pravi nató mlajši gospod starejšemu in ga vpraša: »Kdo pa je to?«

»To je Lisjakova hči,« zavrne starejši, »čudim se, da je še ne poznate; toda saj še niste teden dnij v Ljubljani.« Nató mu pové, kar mu je znano o nji in završi takó-le: »V Ljubljani ni védel nihče, kam sta izginila Mrak in njega žena, še menj se je kdo brigal za nekdanj tolikanj slavljenega častnika Ahnenfelsa. Minilo je le nekoliko let, in ljudje so ju že pozabili do cela. Niti stara teta Brigita zadnji čas ni védela ničesar gotovega, pa je sploh popolnoma umolknila, kakor da je izginila tudi ona; a ko je umrla, ostavila je v oporoki vse imetje izgubljeni bratranci. Varstvena oblast je tedaj na javni dražbi razprodala nje ostalino, in denar je naložila, dokler ne dobí glasú o Lisjakovi hčeri. Pa saj ni dolgo čakala. Že kaknega pol leta potem pride iz dunajske blaznice pismo, da je ondu neka Klotilda Mrakova iz Ljubljane, ki sicer ne ozdravi več do dobra, ali dosti je mirna in nikomur nevarna, da bi morala biti zaprta. Mesto je tedaj dalo Klotildo pripeljati v Ljubljano in jo nastanilo k neki vdovi, kateri plačuje iz tetine zapuščine. Ubožica je dobrovoljna, le čudno se oblači in se rada ozira po moških, kar priča o nekdanji koketi. Ubila si je v glavo, da je »grofinja« in da pride lep mlad kavalir na konji pónjo; zató na izprehodih vedno izprašuje ljudi, ali niso videli mladega jahača. Časih je menj, časih bolj živa ta njena domišljija. Danes jo je menda zgrabila sósebnó hudó.«

Toliko da gospod dovrši, že prihaja od kapelice častnik in ko siloma ustavi konja pred cerkvenikovo hišo, pokliče na pomoč. Prva stopi na prag cerkvenikova mati, stara ženica. Ker ne umeje nemški, stopi h gospodomu v kotu in naprosi starejšega, naj bi ji pretolmačil, kaj častnik hoče. Ta se v tem že sam obrne h gospodomu in jima poroča ves zasopel:

»Jahal sem od gradú in ko pridem na ovinek izpod Rožnika, stopi pred konja smešno opravljena gospá in mi maha z rdečim solnčnikom. Konj se splaši in brcne z železnim kopitom neznano gospó, da se zdajci zgrudi. Prosim, naj gré hitro nekoliko ljudij z menoj, da ji damo prvo pomoč in da jo le-sèm prenesemo; potem jaz urno pojašem v mesto po zdravnika in po voz, da jo popeljemo v bólnico.«

Cerkvenikova mati takoj pošlje svojo hčer s čisto prtenino k nesrečnici, a sinu ukaže, naj zapreže, da lože prenesó ubožico. Častnik se tudi vrne ter sam pomaga izpirati in obézati rano, da je za silo, dokler ne pride zdravnik. Zvečer so nesrečno »Lisjakovo hčer« prepeljali v deželno bólnico, kjer je skoro potem umrla. —

Pri Svetem Krištofu je že davno rasla trava po grobu, kjer je le preprost lesen križec pričal, da »tukaj počiva Klotilda Mrak, porojena Lisjak.« Tedaj so se v Ljubljani zbirali dobrovoljci, da pójdejo s cesarjem Maksimilijanom v Mehiko. Bilo jih je, ki so razsajali po mestu, da jih je bilo težko krotiti, dočim so hodili drugi mirno in spodobno po ulicah in izprehodih. Med poslednjimi je bil mož lépe visoke rasti. Dolga brada mu je že zeló osivela, a slamnik si je vsak čas potegnil globoko čez čelo, da mu nisi mogel videti v oči. Nekako plašno je hodil po mestu in se ogibal ljudij, kakor bi se bal, da bi ga kdo ne spoznal. In vender se je skoro vsak dan izprehajal po živahnem Starem trgu in se žalostno oziral po nekih oknih, kakor bi mu budila davne spomine. Še rajši pa je hodil k Svetemu Krištofu in tù je po dolge ure stal ob grobu Lisjakove hčere, in često je iz junaškega očesa kanila solza na pozabljeno gomilo. Ko je zvečer pred odhodom zadnjikrat prišel, prinesel je s seboj venec lepih cvetic in ga položil na grob. Tù je nató razoglavl dolgo dolgo stal in kar ni se mogel ločiti, dokler ga zvezde na nebu niso opominjale, da se je zamudil že predolgo.

Iz Mehike niso dohajala nič kàj vesela poročila o cesarji Maksimilijanu. Republikanci so zmagovali, in napósled se jim je nesrečni cesar umeknil v trdnjavo Queretaro, kjer se je s svojci hrabro branil, dokler ga ni izdal polkovnik Lopez. Republikanci so, kakor znano, Maksimilijana ustrelili, njega dobrovoljno krdelce pa so pustili, da se je vrnilo čez mórje. Toda niso se vrnili vsi; mnogo jih je umrlo v tujem svetu za dobrega cesarja. Ko so pa časopisi priobčili imena padših junakov, čital si med prvimi ime stotnika Viktorja Ahnenfelsa.

Pavel Knobelj, slovenski pisatelj in skladatelj.

Predavanje v slovanski čitalnici v Trstu dne 23. malega travna 1892. leta.

Spisal Gr. Jereb.

III.

Knobeljeve cerkvene pesmi.

(Konec.)

menil sem že, da so bile Knobeljeve slovenske cerkvene pesmi in jedna latinska maša: »Missa simplex« med tomajsko ostalino. Latinska maša je pisana na navaden notni popir na štirih stranéh, ki ni s slovenskimi pesmimi v nikaki zvezi. Rokopis šteje sedaj še 17 listov, sešitih v jeden snopič, ki so od različnega popirja in bržkone tudi iz raznih dôb. Razven jedne pesmi, katera je vpisana pozneje, pisane so vse ostale s Knobeljevo roko, zakaj pisava je istovetna z óno v vložnem zapisniku ali z drugimi že navedenimi poročili.

Vpraša se, ali so vse te pesmi tudi Knobeljeve. Primerjal sem rokopis Redeskinijevi zbirki ¹⁾ iz leta 1775. in óni iz leta 1800 ²⁾, toda zasledil nisem nobene podobne pesmi. Čitali smo zapisnik Knobeljevih knjig, a tam ni druge slovenske knjige nego Kopitarjeva slovnica, in še ta je prav za prav nemška.

Cerkveno petje, namreč takšno, kakor ga je zahteval tridentinski zbor leta 1562., bilo je v Knobeljevi dôbi zelo prepadlo, bodisi kar se tiče tekstov ali umetnostne cene napevov. »Znano pa je, da je slovensko ljudstvo rado imelo petje, kakor ga še dandanes rado ima. Petje tedaj so hoteli imeti pri službi božji, pesmij za cerkev pa je bilo prav malo število. Orgljavci in pevci bi radi ustregli ljudstvu, ker pa je manjkalo primernih napevov, so si pomagali sami, kolikor so najbolj znali.« ³⁾ »V začetku sedanjega stoletja ustanovilo se je največ šol po Slovenskem. Kot učitelji so bili nameščeni zvečine cerkovniki-orgljavci. Kot taki gojili so vzlasti cerkveno petje. Pesmij sicer neso mnogo imeli, pa kedor jih ni imel, ta si jih je sam nakoval.« Dà, tudi Knobelj je sam koval pesmi, katere so mnogo boljše od nekaterih Redeskinijevih. Možno je sicer, da jih je prepisal, vender kakor se je

¹⁾ Šafařík, str. 79. ²⁾ Ta izdava ni dosedaj nikjer navedena, a ima jo moj prijatelj D. M. v Barkovljah.

³⁾ Fran Rakuša »Slovensko petje v preteklih dobah.« Ljubljana 1890, str. 37. in 38.

izrekla o njem verodostojna priča, pokojni Anton Hrovatin, verjetno je, da so njegove. V tem mnenji me utrjuje tudi to, da je v vseh pesmih jednak notranji ustroj, kar bi nikakor ne moglo biti, da jih je Knobelj prepisal. In napósled, česar tudi ni prezreti, ima šesta pesem letnico 1830., ker je bila bržkone za to priliko zložena in je gotovo tudi pesnikovo poslednje delo. Da se čitatelji samí uverijo in primerjajo, postavim sèm naslove vseh pesmij, dve v popolnoma neizpremenjenem prepisu, jedno, in sicer prvo, tudi z notami:

1. Zahvala za letno, z napevom; 2. Sveti Ožbald kralj angleški, brez napeva; 3. Na dan sv. Ožbalda, brez napeva; 4. Sveti Jožef, brez napeva; 5. Svečenca, brez napeva; 6. Na prošnjo nedelo 1830., brez napeva; 7. Svet Peter v ketinah, z napevom; Sveti Lorenc, z napevom; 9. Pri tej pesmi bi moralo biti šestnajst odstavkov, pa je le zadnjih sedem. Iz ostalih odstavkov se ne dá določiti, kateremu svetcu je namenjena, brez napeva; 10. Sveti Tiln, z napevom; 11. Sveti Mihael, z napevom.

Med devetim in desetim listom nedostaje jednega, zakaj naslednja pesem se pričenja stoprav s petim odstavkom. Iz ostalih odstavkov se ne dá določiti, kateremu svetcu je namenjena.

12. Sveti Jakob, z napevom; 13. Na dan sv. Jakoba apostola, brez napeva. Tù je zopet jeden list iztrgan iz neke Marijine pesmi, takó da sta ostala samó deveti in deseti odstavek, z napevom; 14. Velki Šmarn, brez napeva; 15. O sveti Just! (druga), brez napeva; 16. Sveti Justus, brez napeva; 17. Sveti Anton abbas, z napevom; 18. Svet Lenart (druga), z napevom; 19. Od Svetiga Leonarda, brez napeva; 20. Prošnja za dobro letno, z napevom; 21. Sveti Križ, z napevom; 22. Prerok Elias, z napevom.

Ker se ni o Knoblji glasbeniku doslej znalo ničesar, utegnejo njega cerkvene pesmi zanimati naše glasbenike. Zató navedem tù besede in napev prve pesmi:

Sahvala za letno.

1.

Dobrotliv nebeslki Ozhe!
Per tebi je vse mogozhe,
Vse stvarí ikerbnu redifh,
Pofebnu sa naf fkerbifh.

Chor:

Bod' sahvalen trojni Bog,
Ozhe, Sin nu fveti Duh,
Ozha nafh!
Sa vle gnade, k' nam jih dafh.

2.

Dafh nam pamet, mozh in sdravje,
De vřak fvoje del' opraule;
Shegnafh nam shitnu polé,
Drevje, terte, de rodé. —

3.

V' zhař pokashe tu in unu,
De bo rodovitu, polnu,
Al pregreha vse vmori,
De fe greřlnik pokori. —

vega prijatelja glasbenika) trdim, da je le Knobelj skladatelj omenjene pesmi. Ako bi namreč rečena pesem ne bila uglašena, ne bi imela pravega pomena. Knobelj je bil pesnik in skladatelj zajedno; ne trdim, da pristen skladatelj, vendar je imel, kakor dokazuje navedena pesem, zmožnost in nadarjenost skladateljsko.¹⁾

Da se naš pokojni kraški učitelj vsaj nekoliko opere pred sodnim stolom naših književnikov, bodi tukaj ponatisnjena njega poslednja pesem iz leta 1830.

Na profhno Nedelo 1830.

1.

O prelub' nebeſhki Ozhe!
Na kolénih pred tabo
Glej otroke klezhejozhe,
S' nadlogam' obdan' tako;
De od ſhaloſt ferzé poka,
Solsé jih ſalivajo,
Ta ſdihuje, drugi joka,
Eden druga milvajo.

2.

Shivesha povſod ſmankuje,
Vbogi fo od vrat do vrat;
Mati vſmilena ſdihuje,
Kér jim nima kaj dajat;
Nekter vboshiz komaj lási,
Sob ne more vezh ſakrit,
Bere ſe mu na obrasi,
De mu je ſa konz ſturit.

3.

Sofed ſe ſofeda vſtraſhi,
V' póti frezhat ſe bojé,
Snauzi, ſhlahta, zlo ti naſhi,
Tirjajo fvoje dolgé;
Sledni jiſhe, vſakmu manka,
Maloktéri dabi kaj;
Ni bla ſhé nadloga taka
Doſti lejt, kakerſhna ſdaj.

4.

Vſe leto, Ozhe nebeſhki!
Smo fi ſ' grehi ſafluſhil';
Persané' flaboſt zhloveſhki,
Saj ne homo vezh greſhil';
Daj nam tu ſedauje lejt
Sveti ſhegen na polé,
Gmiraj ſlabo, redko ſhétu,
Dopolni naſhe ſhelé.

5.

Ozhe, vſmil' ſe zheſ naſ, vſmili,
Profno te v' ponishnoſti,
Ne ſapuſti naſ v' ti ſili;
Ozhe vezhne miloſti!
V' tvojiga Sina imeu
Vupamo poſhegnan' bit,
Tukaj frezhnu ſhyeti, inu
Po ſmertí v' nebeſa pridt.

¹⁾ Ta ocena je iz peresa g. *Vekoslava Furlanija*, na čegar prijaznosti se mu tu javno zahvaljujem.

Moja Ana.

Črtica. Spisala J. A. P.

Und hüte deine Zunge wohl,
 Bald ist ein böses Wort gesagt;
 O Gott, es war nicht böse gemeint —
 Der Andre aber geht und klagt.
 Freiligrath.

Rakó se je čudila tem stihom, kakor bi bila védela, da bode mehka nje duša okusila njih trpko resnico! . . .

Ob breški trati sva se igrali skupaj, kakor se igrajo otroci. Bila je nekaj let starejša od mène in rasla je naglo.

Mrzlega jesenskega jutra me je pustila sámo na venoči ledini. Zaman sem je čakala — odšla je v šolo samostansko. Prva boleost mi je tedaj preplula dušo, in spominjam se, da sem se bridko razjokala.

Minili sta dve leti, in prišla sem za njo. Tedaj je bila že odrasla in prvo leto se je malo menila za mlajšo prijateljico. Vém, da ne iz ošabnosti, saj je ostala prav takó dobra kakor prej — takisto nedolžno-otroški obraz, ista milina v temnomodrih očéh . . .

Res, lepa je bila Ana moja!

»Vitka kakor gorska jela, bela in rdeča kakor mleko in kri, toda predrobna,« takó je trdil gospod davčni pristav Krasnič.

Vedno sem se bala za šibko bitje z mehkim srcem, čutečo dušo.

Vse na nji je bilo nežno, predrobno. Ni se dejalo zaman, da bi jo kár strl hud duševni vihar! Kadar pa so ji pluli temni lasjé čez beli tilnik, takrat ni poetiški pisár okrajnega sodišča, gospod Mrva, nikdar pozabil recitirati:

»Saj tvoj dom ni tu na sveti,
 Ti tam góri si domá,

Tebe neče svet umeti,
 Ti ne moreš pa svetá.«

V koliko sta bila upravičena zadnja stiha, o tem se nisem mogla nikdar povsem razumeti z gospodom Mrvo.

Temu pa ni bilo samó do recitiranja, tudi sam je zlagal nánjo slavospeve. Lepega poletnega jutra jih je mêní siloma čital in mi takó pokvaril ves dan. »Na pomladno šibko rožo vsul se je vihar strašán in porušil mlado cvetje.« Ta misel se je ponavljala v vseh varijantah, in neizmerno ljubezen in spoštovanje ji je obetala pisárjeva duša. Dobro, da ni o tem ničesar védela moja Ana, in še bolje, da ji ni stvaritelj sam usiljeval svojih poezij, ali kakor se je izražal, muze svoje . . .

Ko jo je takó opeval domači naš poet, dovršila je že šolo in ostala domá. Videvali sva se le o pčitkih, ali takrat sem bila vedno pri

nji. Zdelo se mi je, dasi mlajši od nje, kakor bi morala braniti to otroško-šibko cvetko. Ljubili sva se, kakor se ljubijo otroci, in otročji sva bili obe. Kakor v letih detinskih sva potekali v gozd in se pozno v mrak vračali upehani domov; slamnik sva obrobjali s korčki, šmárijnicami, petelinci, gorečo ljubeznijo . . .

Prišlo je, sama ne vém, kakó, toda isti čas sem bila grozno nesrečna!

V naš kraj je prišel sodni pristav. Visok človek, nosil se je jako gospódski, toda ne pretirano. Ljudje so rekali, da je izboren družabnik. Tedaj še nisem hodila med svet in znala nisem, kaj to pomeni. Pristav je prihajal pogostoma k nje očetu — bila je namreč hči sodnikova. Mlada sem bila in umela nisem, kakó se more moja Anica šetati s kom drugim po istih potih, kjer sva takó često pohajali samí. Od te dóbe pa sem prav od srca sovražila tujega »pritepenca.«

Védite, zaljubil se je vánjo! . . .

Ljudje pa so že znali, da bode poroka. Najdelj tega nisva mogla verjeti jaz in nesrečni Mrva. Vsaj delal se je grozno nesrečnega . . .

Ali tudi ona ga je ljubila in srečna je bila in vesela! Samó kadar je posloval v uradu, bila sem ji še dobra. Ne, ljubila me je še vedno takisto, samó ne takó goreče kakor ónega. Kakor prej sva prebirali pesmi in se čitajoč solzili in smijali, vse kakor prej . . . Ali videlo se ji je, da se smeje takó zvonko le tačas, kadar uzrè pristava svojega. Sicer pa je bila silno resna . . .

Takrat sem brala ž njo prvič vrstice, ki so jo pretresle takó čudno:

»Und hütte deine Zunge wohl,
Bald ist ein böses Wort gesagt;

O Gott, es war nicht böse gemeint —
Der Andre aber geht und klagt.«

Sedaj še mi zvení nje mehki, srebrnočisti glasek. Strahoma sem prosila vsaki zli besedi stokrat oprostila. Objela me je in me poljubila. Ali bala sem se zánjo . . .

Minili so počitki, odšla sem v Ljubljano, ona je ostala góri. Pisala mi je malokdaj, in prav jezna sem bila. Kadar pa je pisala, bil je vedno le on in on . . . Kaj mēni do njega! . . . Vse miline in kreposti je prisvajala svojemu Alfonzu, in tudi jaz sem se morala sprijazniti ž njim zaradi nje, vsaj v pismih svojih . . .

O Božiči sem prišla domov. Iskreno me je poljubila, potem pa mi pravila o ljubezni svoji. Umela sem jo do dobra, poznala vso silo, katera ji je kipela v šibkem telesu. Legla mi je bojazen v dušo, in vsilila se mi je strašna misel, »ko bi jo prestal ljubiti.« Tedaj pa sem védela, da bi se osul nežni cvet, uvél, kakor list jeseni . . .

K nam je prišla družina iz mesta. Mnogobrojna ni bila: on, ona, sin, hči, in še deklo so imeli. S hčerjo sva se videli nekoliko

krat. Lepó deklè je bila, nekoliko starejša od Ane. Bog ji je podaril omamljivo lepoto, in ni se moglo rêči, da bi jo posebno skrivala. Toda hudobna ni bila, tudi ne izprijena, le brezumno koketna. Poznala je prístava že od prej. »Bil je lep mladec in nekdaj se mi je laskal.« — Pozabljena stvar! Navzlic temu bi se ne bila preveč protivila še sedaj podati nekdanjemu znancu »roko in srce«. Izpovedala sicer tega ni, toda videlo se ji je, da ji še vedno prija.

Sede le smo skupaj Anica, ona in jaz. Govorica je nanesla na prístava.

»Oh, nekdANJI ljubimec moj, kakó mu je?« vzkliknila je in koketno namigala z glavico. Potem pa je pripovedovala povest svoje ljubezni z vsemi malenkostnimi vzdih, katere poraja hipna razvnetost mlade krvi.

Ozrla sem se na Anico. Kakó je poslušala vsako besedico, kakó ji je trepetalo telesce! Na dnò trpeče duše sem zrla tedaj mladi prijateljici in čutila ž njo vred grozno muko, da je morala zakrivati svojo boleost. Obledela je, in vse življenje ji je izginilo z lic. Tujka ni opazila ničesar.

»Napačen ni in morda . . .« — Umolknila je. Rada bi ji bila že prej zatisnila usta, da nisem bila sama takisto odrevenela kakor Ana.

»Kaj ti je, Anica?« vzkliknila je hipno. Tikali sta se od nedavna.

»Ali sem te razžalila?«

Ana se ni genila, jaz pa sem ji rekla:

»Ne, gospodičina, razžalili je niste, umorili ste jo!«

Osuplo me je pogledala, potem pa je hitro odšla s čudnim nasmehom na ustnih. Plašno sem se ozrla po Anici.

»Sedaj mi je dobro,« izpregovorila je zamolklo in se prisiljeno nasmehnila. Smrtnobleda, brezbarvnih ustn in drhteča po vsem životu je počasi vstala in se opotekala v svojo sobo. Ondu ji je krčevit trepèt izpreletel teló.

»Glej, umrla bodem, Albina!« vzkliknila je zdajci brezupno in si zakrila obraz. »Naj njo ljubi, Alfonz, čuješ!«

Tešiti je nisem mogla, beseda mi je zastala.

»Ali si jo videla, kakó je lepa in dobra?« vzkipela je zopet, toda govorjenje jo je utrudilo. Položila sem jo rahlo na divan. V tem je prišel v sobo nje oče. Začuden je gledal svojo hčer, jaz pa sem mu šepetajoč razložila vse, kar se je pripetilo. Ni jedna poteza se mu ni genila na resnem lici, toda upál je stopil k Anici.

»Sedaj sem zopet dobra!« šepnila mu je in ga objela z belo rokó.

Brezglasno ji je zrl v velike modre oči, nató pa se je polagoma obrnil. »Dà, dobra za mamó svojo, ubožica!« dejal je polglasno in sédel kakor uničen.

»Sam, čisto sam!« mrmral je sam v sebi.

Prišel je zdravnik, zapisal zdravila in priporočal mir in zopet le mir. Prišel je tudi Alfonz. Podala mu je roko in rekla iz teška:

»Vzemi jo, rada te ima in lepa je, oh, kakó je lepa!«

Razumel je ni in jo gledal začudeno. Neizmerno togo in angeljsko milino je bral na nje obrazi, ali nikakega očitanja. Stari sodnik pa ga je prijel za róko in dejal zamolklo:

»Vam ne očitam ničesar, ker niste ničesar zagrešili. Mladí ste še, in trdo vas že tepe nesreča. Jaz pa sem sam. Vam se že zaceli rana, méni je umrlo vse, počasi bodem legel v grob.«

* * *

In prišlo je, kakor sem se bala: duševni vihar jo je strl! Živeti ni mogla delj! . . .

Drugi dan po nje pogrebu je nekdo potrkal na moja vrata; vstopila je Darbenova Julija. Ko je snela sivkaste rokavice, podala mi je rokó, odprla ustna, da si ji videl krasne zobé, in rekla: »Oprostite!« Takó žalostno je izrekla to besedo, da nisem mogla dvojiti o nje istinitosti. Rekši se je naslonila na stol in zrla prédse; zdí se mi celó, da je ihtela. Stopila sem k nji in ji položila roko na ráme. Zdajci se je zgenila kakor iz sanj in širokoodprtih očij zrla na vrata.

Vstopil je Alfonz. »Oh, ta izguba!« hitela je sočutno, ali navzlic nje žalosti sem videla, kakó poželjivo so bile nje oči uprte na njega obraz. »Gospod Alfonz, prosim vas —«

»Hvala, gospodičina,« dejal ji je ledeno, »ne kalite mi spomina nánjo. Molčite, molk čuva srečo.«

Jeden hip samó je obsedela — osupla, zdajci pa se je zavédela in ponosna vstala.

»Res je, kakor pravite!« dejala je pikro in porogljivo ter zbežala iz sobe. Uvidela je, da je izgubljen zánjo.

Pravijo, da se je že davno utolažila »Julija širokega srca«, kakor jo je nazval sicer poetiški Mrva.

* * *

Od tedaj, ko smo mu pokopali hčer, videla sem sodnika malokrat; menil se ni rad z nikomer. Kadar pa sem ga venderle videla, vselej je sedel v družbi z Alfonzom. Samá sta bila in malo sta govorila . . .

Alfonz je bled mož, a gospé trdijo, da zanimljiv, le brez pravega življenja.

Vérujem pač: prav takšno je življenje brez nádej, brez namena! —

Jurij Juričič.

Spisal m. p.

Protestantstvo je porodilo našo književnost. Kakó pridno in vztrajno so tiskali Slovencem slovenske knjige! Nad petdeset knjig v razmeroma kratki dóbi petinštiridesetih let! Toda malo, ubogo malo teh glasnih spomenikov energiške dóbe se je odtegnilo reakcijskemu zublju in ohranilo v deželi, kateri so bili namenjeni; ponajveč jih hranijo ine knjižnice, kjer bi tudi denašnji dan ležali pozabljeni in neznani, da se jih ni usmilil mož, ne Slovenec, niti ne naš rojak, po imeni dr. h. c. Theodor Elze.¹⁾ Veliko hvalo smo mu dolžni za njega trudoljubivo, vzgledno in požrtovalno zasledovanje protestantske književnosti naše, tembolj ker celó po domačih knjižnicah še sedaj ležé neznane knjige óne vzbudne dóbe, katero so v književnem oziru le prehitro uničili, nikar da bi bili delo prvih književnikov naših nadaljevali v katoliškem duhu.

Kdor količakaj nepristransko sodi slovensko razmerje XV. in XVI. stoletja, mora pritegniti, da je, žal, katoliško svečeništvo precéj izgubilo izpred očij pravi zmoter svojega poziva, zanemarjaje morálo, vedo in národ. To nezdravo razmerje je moralo prestati, in sicer v prid rimsko-katoliški cerkvi sámí; zató je bilo protestantsko gibanje potrebno in koristno za cerkev. Ali prav takó potrebno in koristno je bilo v národnem oziru. Dasi je rimska stolica večkrat priznala slovansko liturgijo, venderle so jo katoliški svečeniki črtili in preganjali proti papeževi volji. Ker so se zajedno dali zlorabiti po posvetni sili, slovanskim národom pogubni politiki frankovskih vladarjev, in ker jih je tudi zavêdla želja, da bi povišali dohodke²⁾ svoje, prezrli so cerkveno korist in verske potrebe med národom. Sila je

¹⁾ Izmed spisov njegovih naj omenimo: Die Superintendenten d. evang. Kirche in Krain während des XVI. Jahrh. Wien. 1863. — Die Universität Tübingen u. d. Studenten aus Krain. Tüb. 1877. — Die Anfänge d. Prot. in Krain v Jahrbuch der Gesellschaft f. d. Gesch. des Prot. in Oesterr. 1880. — Paul Wiener v Jahrbuchu leto 1882. — Die slovenischen prot. Gesangbücher des XVI. Jahrh. Wien. 1884. — Raztreseni so životopisi slovenskih reformatorjev po raznih knjigah, takó izborni Trubarjev v Real-Encyclopädie Herzoga. Skoro priobči zeló važen spis o katekizmi, postilah i. t. d. v Jahrbuchu.

²⁾ Gfrörer: Byzantinische Geschichten II. 90.: Akten der deutschen Reichssynode, welche 852 unter Erzbischof Raban zu Mainz gehalten worden ist, sprechen von einem rohen Christenthum der Mähren: es beschränkte sich allem Anscheine nach auf das Hersagen des Credo, Vaterunser und — vor allem auf Entrichtung der Zehnten.

zmagala. Slovani so se pač pokristjanili, ali meč, krstni boter, zasekal je národnosti globoko rano. Iztirana je bila národnost iz jedinega zavetja, katero je še imela v cerkvi. Slovenske meje se strahovito ožé in krčé. Malo časa še, in o Slovencih bi pravila le še — zgodovina. Toda prišel je protestantizem, prišle so med ljudi knjige, tiskane v domači, vsakomur umevni besedi. Ali tù naj rajši govorita Pypin-Spasović: ¹⁾ »(es) entfaltet sich auf einmal eine energische thätigkeit, bildet sich eine schriftsprache aus, erscheint eine ganze reihe bedeutender männer und arbeiten, werden die gelehrten kenntnisse der zeit auf slavische dinge angewendet, wechselseitige slavische verbindungen angeknüpft« . . .

Ali uprav tudi zaradi národnosti moramo zahvaliti óne možé, ki so se uprli novi veri, da so vsaj takó zabranili nadaljno spajenje z Nemci — protestanti. Z druge strani pa moramo rêči, da namesto slepo razdejanega dela protestantovskega, ki vender ni bilo povsem slabo in okuženo, niso dali boljšega ne v národnem, ne v književnem oziru: drugi dôbi je bilo namenjeno nadaljevati književno delovanje in takó iz nova vzbuditi zazibano národno zavest, speči národni ponos: v tem vsa čast národnemu svečeništvu našemu!

Radi potrdimo, da sta se vladika Hren in novomeški Kastelec, pridno zajemajoča iz tistih »kalnih virov«, pisanih »v malovredni obliki«, trudila dajati ljudstvu boljše knjige, nego so bile istodôbne. Njiju jezik se tudi prijetno razlikuje od drugih pisateljev, ki so ga kazili in pačili, češ, da pišejo »ad majorem populi intelligentiam«, ko so bili v resnici samí nevešči národni govorici. Toda Hren in Kastelec, to je le »blis'k nagel, ki še temnejšo noč storí, ko vgasne.«

Jezik se slabša čimdalje bolj. Umevno. Dečki, zapustivši dom, pozabijo po šolah máterin jezik, in kadar ga jim je najnujnejše treba, nedostaje jim besed. Hren, Kastelec sta pošla, o Bohoriči ni duha ne sluha, in Trubar, Dalmatin, Krelj, Juričič, to so bile izbrane žrtve . . . Še v našem veku, katerega nekamo — kdo vé, ali upravičeno — ponosno imenujemo dôbo prosvete, vpepeljali so skrbno te »luteranske« knjige. Dragocena nam mora biti torej vsaka oteta drobtinica; tem večje pa je veselje, kadar dobí človek v roko dosti dobro ohranjen spomenik iz dôbe, ko se je prvič tiskal slovenski jezik.

Iščočega po Gorici in nje okolici knjig protestantske dôbe, seznaní me prijazen slučaj z bratom prerano umršega Valentina Mandelca, s č. očetom Ambrožem, živečim v tukajšnjem samostanu oo. ka-

¹⁾ Gesch. d. Slav. Lit. übers. von Traugott Pech. I. 376.

pucinov. Vprašam č. o. Ambroža, je li kakova slovenska knjiga v knjižnici kapucinskega samostana, ki je najstarejši na Goriškem, ustanovljen leta 1591., v času, ko je reakcija uničevala vse, kar je bilo v zvezi s protestanti. Morebiti se je katera rešila v samostansko knjižnico. Težko. Zakaj strogo je bilo ukazano požgati vse, in vrhu tega so bili in so še iz večine oo. redovniki laškega rodú. Vender pa mi je č. oče obetal vprašati samostanskega knjižničarja.

In res! V knjižnici se je hranila občinstvu neznana knjiga slovenska z leta 1578.: po Juriji Juričiči poslovenjena Spangenbergova postila.

Prevod je sicer znan,¹⁾ toda znamenita je knjiga, ležeča pred menoj, zato, ker ima vse tri dele, sevda nepopolne. Prepobožen katoličan ni védel drugače dati duška žaljenemu svojemu prepričanju, kakor da je besede, stavke, cele odlomke zamazal s tinto, da jih večinoma že nikakor ni mogoče brati. Da je liste iztrgal ali jih kolikor toliko poškodoval — zlasti so ga raztogotili naslovni listi — pač ni treba naglašati posebe. Obvaroval se je samó naslovni list drugega dela.

Predno pa opišem knjigo, naj povém ob kratkem o Juriji Juričiči, kar se je dalo dognati o njem. Odveč ne bode. Koliko nam je do književne zgodovine naše danes, ko absorbira malone vso pozornost politika, danes, ko si vse hoče spisati lovorov venec »izvirnega« pisatelja slovenskega!

Jurij Juričič se je porodil na Hrvaškem v Vinodolu.²⁾ Kdaj in kje se je izobražal (na Reki?), dosedaj ni bilo mogoče zvédeti. V šestem desetletji XVI. veka ga najdemo v Ljubljani katoliškega svečenika-propovedovalca v cerkvi nemškega reda.

Toda pridno občevanje s tajnikom deželnih stanov in jednim najživahnejših spešiteljev protestantstva na Kranjskem, Matejem Klombernjerem, in z Antonom Dalmato, kateri ni bil »ein khleins wenig vrsach seines abfaals vom babstumb«, ³⁾ pridobilo je tudi Juričiča vrsti, ki je neustrašeno z besedo in dejanjem razširjala novo vero po deželi slovenski.

¹⁾ (Čop-) Šafařík: *Gesch. d. Süd Slav. Lit.* I. 112. — Dimitz: *Gesch. Krains* 1875 III. 186. — Marn: *Jezičnik* XXI. 11. — Kopitar: *Grammatik, Einleitung* XXXV.

²⁾ Elze: *Die slov. prot. Gesangbücher d. XVI. Jahrh. v Jahrbuch d. Gesellsch. f. d. Gesch. d. Prot. in Oesterr.* 1884. str. 6. — Kostrenčič: *Urkundl. Beitr.* XLVII. str. 74: »... Georg Jurisitsch, ein Krabath ...«

³⁾ Kostrenčič: *Urkundl. Beiträge.* XLVII. str. 74.

Zató prepové dné 25. februvarja leta 1561. Juričiču deželni komtur Gabrijel Khreutzer delj propovedovati v cerkvi nemškega reda.¹⁾ Tej prepovedi se je skoro pridružila prepoved generalnega vikarija ljubljanskega, Nikolaja Škofiča.²⁾

Ravnanje s strani katoliške pa ni ustavilo delovanja vnetih novoverskih propovedovalcev, ki so se ljudstvu na vso moč prikupili z zgovornostjo, znanjem in moralnim življenjem. Morda je vplivalo tudi sočutje do preganjanih, kakor je navada v ljudstvu, da se jih je oklenilo še tesneje.

Kakó pa so cenili Juričiča protestantje, izvajamo lahko iz tega, da so njemu in Janezu Tulščaku zaupali Trubarjeve posle, ko je le-tá avgusta meseca leta 1561. z obema vskokoma odpotoval v Urah. V tem času sta Juričič in Tulščak poročila drug drugega.

Nasprotno katoliki. Zmerjali so Juričiča: „Jur Kobila“,³⁾ takó da so se uprli celó deželni stanovi.⁴⁾

Ko pa sta podlost in neresnično obrekovanje Štefana Konzula spravili v veliko nevarnost hrvatenje in tisek hrvaških knjig, napoti se Juričič julija meseca leta 1562.⁵⁾ z Zvečičem in pomožnim tiskarskim dečkom v Urah hrvatit verskih knjig. Tù je ostal do meseca avgusta leta 1563.

Za svojega bivanja v Urahu izdá: ENE | DVHOVNE | PEISNI, KATERE | SO | SKVSI PRIMOSHA TRVBERIA VTA | flauenski yefik iftolmazhene . . . VTVBINGA, | 1563. | ⁶⁾ in sicer po naročilu Mateja Klombnerja, ki ni mogel čakati, da bi prišle med ljúdi pesmi,

¹⁾ Elze: Zur Gesch. d. Ref. i. Krain v Jahrbuch leto 1891. str. 174. pod črto.

²⁾ Elze: Die slov. prot. Gesangbücher, v Jahrbuch leto 1884. str. 6.

³⁾ Ker se je govorilo in se še čujejo glasovi, da je Jur Kobila morda Jurij Dalmatin, bodi tù povedano, da je i Valvasor sam popravil prvotno trditev svojo (pr.: Ehre d. H. Krain II. zv. 6. knjiga. str. 349) v II. zv. 7. kn. str. 435., da si ne smemo misliti Dalmatina, ampak Juričiča pod imenom Jur Kobila. — Sicer pa je v Kostrenčiči (Urkundl. Beitr. LXI. str. 97.) cesarja Ferdinanda odlok iz Podjebreda z dné 30. julija 1562. leta do dež. glavarja, dež. upravnika in do vicedoma, v katerem jim ukazuje zapreti mimo drugih tudi Kobilo. Uvažujé, da je Dalmatin šele leta 1566. po Trubarjevem posredovanji prišel v Tübingen na vseučilišče, dobivši izpraznjeno Tiferovo ustanovo, ne ostaje nam nego še Juričič sam.

⁴⁾ Valvasor: Ehre d. H. Krain II. zv. 7. kn. str. 435.

⁵⁾ Elze: Die slov. prot. Gesangbücher I. c. — Kostrenčič: Urk. Beitr. LVIII. str. 91.

⁶⁾ Po jeden izvod te pesmarice hranita kr. javná knjižnica v Draždanah in vseučiliška v Tübingenu. Juričičevih pesmij je 8.

⁷⁾ Opis te knjige: (Cop-) Šafařík: Gesch. d. Süd. Slav. Lit. I. 76. — Dimitz: Gesch. Krains. III. 277. — Elze: Die slov. prot. Gesangb. Jahrb. 1884. str. 10.

grdeče katoliško svečeništvo. Ne da bi Trubar védel, celó proti njegovi volji,¹⁾ dal jih je natisniti pod njegovim imenom, dobro vedoč, da bi ne bil Trubar nikdar posodil poštenega svojega imena zbirki takih pesmij. Trubar tudi ni prikrival svojega mišljenja, in to mu je nakopalo Klombnerjevo nasprotstvo, ki se kakor rdeča nit vleče po vseh njega pismih; na korist stvári, za katero se je toliko potezal in trudil, to nikakor ni bilo.

S Štefanom Konzulom in z Antonom ab Aleksandro Dalmata je priobčil Juričič tudi več hrvaških, knjig, natisnjenih s cirilico in z glagolico.

Avgusta meseca leta 1563. se vrne v Ljubljano. Toda ker je bil v tem že zopet Trubar prevzel svoje pòsle, pošljejo Juričiča v Kamnik, od koder ga pa leta 1564. zapodé na kneževsko povelje. Nató je podpiral v Ljubljani sušičnega superintendenta Seb. Krelja, Trubarjevega naslednika, ki je, izdávši v Ratisboni prvi del poslovenjene Spangenbergove postile, umrl dné 25. decembra leta 1567. Od leta 1574. do svoje smrti (dné 26. oktobra leta 1578.) je bil deželne vojske propovedovalec. Pokopali so ga pri Sv. Petru v Ljubljani.

Kratko pred svojo smrtjo je izdal poslovenjeno Spangenbergovo postilo, katero hočemo tù podrobneje opisati.

Knjiga, katero imam pred seboj, ima vse tri dele in je vezana v lesene, z usnjem prevlečene platnice.

I. del šteje 1—136 listov. Našemu iztisku nedostaje: naslovni, I., 4., 9., 12., 77., 122. (górenja polovica), 136. list.

II. del šteje 1—214 listov. Namesto 1 beri 2; zakaj od 1 preide takoj na 3., ne da bi vmes česa nedostajalo. Takisto preskoči od 175. na 178. in šteje pravilno do konca, ne da bi bilo vmes kaj izpuščenega. Močno poškodovani so nastopni listi: 35., 36., 146. Naslovni list se je, kakor góri povedano, ohranil, in slóve:

POSTILLA, | To ie | KERSZHAN- | SKE EVANGELSKE | predige,
verhu vfakiga Nedel- | skiga Euangelia. | OD PASKE, ALLI VELIKE |
Nozhi do Aduenta. | SA HISHNE GOSPODARIE | Shole, mlade inu
preprofte liudi. | OD Ioan: Spangenberg, na vprasha- | nie, inu od-
gouor isloshena. | DRVGI DELL. | Sdai peruizh, verno inu sueifto
Stolmazhe | na: inu oprauí Slouenski iesik | prepifana.

Okolo naslova je pravokoten okrasek s podobami štirih evangelistov in njihov znamenj v vsakem oglu. Na górnjem préčniku je obraz Bogá Očeta, v dolenjem pa je narisán golob — podoba sv.

¹⁾ Elze: Die slov. prot. Gesangb Jahrb. 1884, str. 13.

Duhá. Pod golobom sta črki H. V.¹⁾ Ob stranéh na sredi pa sta angeljski lici.

Na listu 214. a strani bereš pod arabeskino vinjeto: DRVKANO VLVIBLANI SKOSI | Joannefa Mandelza, Anno | M. D. LXXVIII. |

Lista 214. b stran je prazna.

III. del šteje 2—136 listov. Pogrešamo naslovnega lista in 97. V štetji listov je več tiskovnih napak. Mesto 9., 9. beri 9. 10.; — m. 10., b. 12.; — m. 49., 49., b. 49., 50.; — m. 15., b. 51.; — m. 89., 89., b. 88., 89.; — m. 104., 105., 106., b. 114., 115., 116.

Na listu 136. b strani stoji pod tekstom:

Tebi JESV CHRISTE budi vezh. | na huala, AMEN. |

Nekoliko niže:

Gedruckt in der Fürstlichen Hauptstat | Laybach | durch Hans Mannel. | Anno Domini, | 1578. |

Na hrbtu platnic je črno vtisnjeno:

Evangelia | Carniolica | (s tinto vpisano:) Exposita | sed | prohibita | N | 30. |

To je Juričičev prevod, katerega se dosedaj v tej celoti ni poznalo. Knjiga je svojina kapucinskega samostana.

Da Juričič močno hrvati, umeje se, saj je rodom Hrvat »wie wol er . . . braucht vil crainerischer wörter«, kakor toži znani Matej Klombner baronu Ungnadu v pismu z dné 7. maja leta 1562.²⁾

Jezika ne utegnemo razpravljati, to je stvar jezikoslovcev, le toliko omenimo, da bi bilo vrlo zanimljivo preiskati jezik Juričičev in Kreljev ter primerjati slovenščino Vipavca slovenščini Hrvata.

Ali naj nam morebiti tudi to preskrbi — Nemec?

Spisa pa ne moremo završiti, da ne bi odločno zavrnil insinuacije, češ, kdor raziskuje protestantsko dóbo, kdor daje čast, komur gré, ta namenoma povzdiguje luterstvo v kvar katoliški stvári! Kdo trezno in samostojno mislečih móž podpiše takšen nazor? Zgodovina nas uči jasno in glasno, da je verski preobrat škodil národnosti slovenski. Koliko zemlje slovenske se je potopilo v tujstvu, ko se je uvédel katolicizem! Postavimo, da je res, kar se trdi, da se denašnje posvetno razumništvo baje klanja samó národnostni ideji, da je vera le postranska reč: ali bi mogli ti národni brezverci hoteti izpodbijati tlà pri Slovencih rimsko-katoliški, do dobra národni veri, ako stojé »zgolj« na

¹⁾ Dr. Elze misli, da je morebiti inicijalje napravil risar Henrik Vogther, ki je v XVI. veku živel na Dunaji.

²⁾ Kostrenčič: Urk. Beitr. I. c.

národnem stališči, kolikor toliko uvažuje usodne posledice verskega preobrata, zvršivšega se v IX. stoletji?

Kaj pa naj si mislimo o trditvi, da je Slovenec, vzprejemši novo vero, onečastil in oblatil pošteno svoje ime? Protestantizem je bil kakor smo že razložili, potreben in koristen, da se je svečeništvo zopet zavedlo svojega poziva, svoje dolžnosti, težke svoje, toda vzvišene naloge. —

Sklepaje pa opozarjamo zlasti slovenske vseučilišnike, ki se pogostoma razkropé širom naše domovine, naj povprašujejo tod in tam (pri kmetih, po gradéh, v samostanih, sósebnó naj pregledajo cerkvene arhive) po »starih« slovenskih knjigah, po rokopisih in drugih listínah, važnih za zgodovino našo, v katere prijazni trgovec čestokrat zavija sir, slanino, svilene robce i. t. d. Naj otmó, kar se sploh še dá oteti! Trud izvestno ne bode brezuspešen.

Ljubezni sreča.

Čutil mi v prsih stó kipí,
Na té se mislij stó budí,
Budí se mislij stó na té,
Ki moje vnela si srcé.
Krasán s teboj je belí svet,
Ki si takó vabljev mu cvet.
Veselje mi po žilah vrè,
Kar méni roža tá cvetè
Zavrisnil kár glasné bi rad,
Da zvati smem jo svoj zaklad.

Oj, dèkle, dèkle prelepó
Kakó te ljubim jaz gorkó!
Oj, lep je res ljubezni raj,
Mamèč poljubov cvètnih slaj!
In žar zaljubljenih očij,
Kakó je čároben njih sij!
Zató pa dèkle, ko doslej
Ti ljubi tudi me naprej!
Z meno presrečna si lahkó,
Ko vzamem te na dom ženó . . .

T. Doksov.

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenec.

(Konec.)

VII. Punta Delgada, Madejra in pot v domovino.

Punta Delgada je največje mesto na Sv. Miguelu v azorski skupini. Otok je vulkanskega izvira, sicer pa lep in ima tudi dobro rastlinstvo. Prebivalci ga pridno obdelujejo; glavni pridelek je turšica, katero sejejo po vsem otoku. Tudi je precēj obljuden in ima mnogo večjih krajev, n. pr. Ribeira grande in Villa franca. Prebivalci so večinoma Portugalci, ki pa imajo tukaj daleč od domovine svoje posebne šege in navade ter govoré slabo portugalsko narečje. Kolikor smo jih spoznali za kratkega bivanja na otoku, slabotni so nekamo in v obče nimajo óne zdrave rdečice na lici. Ženske iz nižjih slojev nosijo v mestu višnjeve plašče z veliko kukuljo od jednakega blagá, s katero si pokrivajo glavo. Lepi obraz je malone popolnoma zakrit, le skozi majhno odprtino je móči spoznati fizijognomijo. Moška noša nima ničesar nenavadnega. Imajo dvoje pokrival za glavo. Prvo je podobno čepici z zeló velikim zakriljem in z veliko ruto, da je tilnik zavarovan proti solncu. Drugo pa je čepica s čopom. Za tovarne živali imajo zlasti voli; za manjše tovore pa ovce, mezge in osle, katere tudi rabijo za ježo. Voz za voli je lesen in dvokolesen. Navadno so pri vozu štirje voli in dva gonjača; prvi hodi ob volih, drugi pred njimi. V roki imata dolg drog, kateri je na obeh stranéh obit z rogovi, na jedni stráni pa ima še železen žebelj, s katerim neusmiljeno drezajo trmoglave živali. Prebivalci ne hodijo radi péš, nego največ jahajo. Za ježo jim rabi jako pripravno sedlo, zloženo od dveh lesenih zvezanih križev, na katerih imajo mnogo odej in blazin, takó da sedé prav mehko. Ker jahajo navadno počasi, zató je sedlo izvrstno; kadar pa žival količkaj steče, pretreseš se prav takó kakor na vsakem drugem sedlu.

Punta Delgada šteje okolo 20.000 prebivalcev, večinoma Portugalcev, ima lepo léžo in je tudi precēj čisto. Hiše so ponajveč zgrajene v jedno nadstropje in imajo več balkonov. Cerkve nimajo visokih zvonikov kakor pri nas, najbrže ne zaradi pogostih zemeljskih potresov. Znamenitostij ni skoro nobenih, vrtovi so pa res lepi in imajo mnoge podzemeljske, lepo urejene otline.

Za svojega bivanja v Punto Delgadi smo napravili nekatere izlete, izmed katerih bodi omenjen óni v toplice Furnas in na ognjenik Caldeira di siette cidades. Velikanski ugasli ognjenik je na zapadni stráni otoka, okolo 10—12 morskih milj od mesta. Po dveurni vožnji dospeš do vasi Feteira, na vznožji ognjenikovega žrela, odkoder je treba na mezgih jahati vkreber. Žrelo je kakor vsako drugo okroglo in ima v premeru poltretjo morsko miljo. Zunaj je porasteno s pra protjo in nizkim grmovjem, notri pa razven na severu z lepim gozdom. V žrelu sta dve lepi modri občujoči jezери: Lago grande in Lago Azul. Dalje je v žrelu vas s precěj raztresenimi hišami. V velikem žrelu so še druga manjša žrela, ki imajo takisto jezera.

Zupustivši Punto Delgado, dospeli smo dné 30. vinotoka do Madejre. Otok se kaže od morja jako strm; južna brežina je nekoliko obdelana, nekoliko pa rase po nji resje. Na vsi brežini so raztresene hiše, in samó na konci dolin ali zarez je več celokupnih vasij. Peljali smo se okolo rta, in pred nami se je odprl krasen zaliv Funchal. Pozdravili smo portugalsko zastavo z 21 streli in se potem usidrali. — Madejra, »the Ocean Flower« (cvetica oceana, sevéda samo atlantskega, zakaj mični, tropiški vegetaciji drugih otokov se dá njega vegetacija komaj primerjati), otok je okolo 8 zemljepisnih milj dolg in 3 širok, precěj gorat, jako razpočen in ima veliko dolin. Zató je njega figuracijo težko popisati in skoro se je treba ravnati po Kolumbovem receptu, ko ga je kraljica Izabela vprašala, kakšne podobe je otok Jamaika. Kolumb ga ji ni mogel popisati z besedo in ji je predložil zmečkan popir. Prav taka je Madejra. Ko so prišli prvi ljudje na otok, bil je še porasten z velikim gozdom, in zató so ga imenovali Madejra, t. j. v portugalskem jeziku »les«. Da bi otok lože obdelovali, zažgali so gozd. Bili so pa takó neoprezni, da ni zgorel samó ves les, ampak da je trpela tudi zemlja, ker je bila izpostavljena sapi in solnčnim žarkom ter ni bilo potrebne vlage, katero sedaj umetno dovajajo po prekopih. Velik del otoka je sedaj nerodovit. Na Madejri je bilo mnogo tvornic za sladkor, s katerim so v prejšnjih časih lahko zakladali vso Portugalsko. Toda ko so pozneje v Zapadni Indiji in Braziliji pridelovali sladkor ceneje, prestale so na Madejri malone vse tvornice. Šele v novejšem času, ko je vinska trta zbolela, zopet obdelujejo sladkorni trst. Vinsko trto so neki prinesli na otok jezuitje iz Kandije. Vina so pridelovali jako mnogo, takó da je bilo kaj cenó, toda ker niso primerno obdelovali vinogradov in je napósled trtna bolezen leta 1852. pokončala do malega vse vinograde, bili so ubogi prebivalci brez zaslužka. Tedanji ameriški konzul se jih je usmilit in je

uvêdel ameriško trto, ki uspeva sedaj jako dobro. Zaradi milega podnebja je otok čislano zdravíšče za bolezni na prsih. Sezidali so mnogo bólnic, kjer je življenje zeló po ceni, takó da se lahko zdravijo tudi ubožni ljudje. Vsako leto je prišlo mnogo tujcev na otok, nekoliko zaradi zdravja, nekoliko da so zimo prijetno prebili. Ko je pa leta 1857. razsajala grozna kolera in pobrala več tisoč ljudij, dôkaj let ni bilo nobenega tujca na otok. Umeje se, da se vzpričo vsega tega žalostnega razmerja Madejra ni mogla dovólj razvijati. V obče pa je na otoku promet z ladjami precéj živahen. Ladje prihajajo, da se oskrbé s premogom in živežem ter zamenjujejo pridelke in izdelke. Prebivalci so delavni in živé jako oskromno; samó da si natlačijo želodec s krompirjem, in zadovoljni so. V gorskih vaséh pa je velika beda. Gorjanci prebivajo v slamnatih kočah, zgrajenih na kolih. Ljudstvo na Madejri je dosti slabotno, malone švepasto; malokje sem videl toliko švepastih prosjakov kakor baš tukaj. Mislijo, da izvira to iz njih pokoljenja. Prvi naseljenci so bili namreč većinoma kaznjenci, kateri so se pozneje pomešali z zamorskimi sužnji iz Afrike. Sedaj ni več črncev na otoku. Noša domačinov, to je gorjancev (ki pa le malokdaj prihajajo v mesto in so torej malo olikani) preprosta je zeló, ker nosijo zaradi svojega siromaštva zgolj ponošene obleke; vender so morali nekda imeti svojo nošo, dasi je bila bržkone ubožna. Nosili so neki kratke hlače do kolen, srajco in lanen jopič. Glavo so pokrivali s takó zvanimi »carapuçami«, to so bile višnjeve čepice, rdeče podložene, s 3—4 cm visokim pokončnim čopom. Da bi jih nosili, nisem videl, prodajali pa so jih v Funchalu kot nekovo posebnost. — V Funchalu in takisto po vsem otoku so ceste tlakane z ostrimi kamni, kateri zeló ovirajo hojo. Ker so ulice amfiteatralno zidanega mesta in ceste goratega otoka zeló strme in težavne, prebivalci kàj radi jašejo tudi v manjše razdalje. Funchal je največje mesto na otoku in šteje okolo 20—25.000 prebivalcev, većinoma Portugalcev. Zgrajeno je v zalivu jednakega imena na strmém obrežji, ponajveč ob vznožji gorovja. Druge zasebne hiše z dehtečimi vrtovi so amfiteatralno razdeljene v ozadji. Lep je pogled na gorovje v ozadji, kjer je med drevjem vse polno hiš in poslopij, na vrhu 570 m visokega hriba pa velika dvostolpna cerkev »Nassa Senhora de Monte«. Ulice se križajo in so ozke, toda čiste. Précej za prvo vrsto hiš je izprehajališče, zraven njega pa lep javen vrt z orjaškimi palmami. Čudno, da portugalska vlada ničesar ne stori za izboljšanje ladjarskega prometa. Pred mestom je popolnoma odprto sidrišče, kjer so ladje do cela nezavarovane proti vetru. Zaradi pogostih neviht je promet s kopnino jako

težaven, pogostoma celó nemožen, za ladje pa je nevarno, da jih vihar ne vrže na zemljo ali da ne izgubé sidra. Zató je funchalsko sidrišče jako razvpito. V novejšem času so sezidali majhen ključ za čolne, toda tudi ta je neprikladen. Za vožnjo z ladij na kopnino imajo posebne čolne, ki se lahko vozijo po kipečih valovih. Zató smo najeli dva čolna, katera sta se ves dan vozila med »Sajido« in kopnino. Približali smo se obrežju in videli kipeče valove, kateri so se razbijali na obrežji; kakó priti na kopnino, ne da bi se zmočili ali zvrnili? Prišli smo do zidú. Počasi in oprezno smo obrnili čoln, da smo bili z zadnjim delom obrnjeni proti zemlji. Pričakovali smo ugodnega trenutka. Počasi se je valil val proti nam; zdajci nas je dvignil, in že smo bili na kopnini. Dva možá sta ondu prišla čoln in ga pridržala. Sedaj je bilo treba urno skočiti iz čolna, zakaj prihodnji val že potegne čoln zopet v morje. Počasnejši ljudje se dadó v čolnu potegniti na zemljo z volmí.

Prišedši v mesto, videli smo resnično čuden prizor. Poléti vožnja na sanéh! Tukaj namreč nimajo vóz, temveč le saní, v katere sta vprežena dva močna vola. Vse ceste so, kakor že rečeno, temu primerno tlakane, in kameni so tudi primerno zbrušeni. Spotoma smo videli také zvane palankin-nosače. Tukaj namreč prenašajo bolnike v visečih posteljah, privezanih na kolu, katerega nosita dva možá. Ako bi bilo to na Kitajskem ali v Japanu, bil bi prizor prav prijeten; tukaj pa je žalosten, zakaj bolnik ne more drugače pod milo nebó. Z najetim voditeljem smo korakali po ozkih ulicah in zdrsnili malone pri vsakem koraku. Tù nam je udaril vinski duh v nos. Stoj! Čudno bi bilo, ako bi v Madejri ne pokusili žlahtnega vina. Stopili smo v veliko klet in se poživili. Dalje smo prišli iz ravnih ulic, in ceste so se dvigale v kotu 27 – 30°. Po strmeh poti in opolzlem tlaku hoditi, to ni ravno šala. Prišli smo precèj visoko nad morsko gladino in imeli krasen razgled po mestu in zalivu. Solnce je že zahajalo, zató smo hoteli zopet počasi v mesto. Toda zakaj počasi, ko je človek lahko zdajci doli! Prišli smo do strmih ulic, kjer je bilo polno ročnih sanij. Za shilling se pelješ v mesto. Saní so majhne, spletene in imajo naslanjalo. Vsake saní spremljata dva možá. Potisnila sta saní, in skoro smo se peljali nizdolu jako hitro. Oba možá imata v rokah vrv, katera je spredi na desni in levi stráni pritrjena na saní, in dajeta saném pravo mer.

Dné 3. listopada smo šli iz Funchala. Do Gibraltarja smo imeli okolo 500 morskih milj, za katere smo potrebovali 8 dnij, ker je bilo vreme precèj neugodno. Dné 10. listopada popóldne smo zopet ugledali suho zemljo, marokansko obrežje, in se prihodnji dan peljali

skozi gibraltarski preliv. Okolo 10. ure smo se usidrali pred mestom Tangerjem v Maroku. Mesto kaže popolnoma orijentalški obraz, ima bele hišice s ploščatimi strehami, obkoljeno pa je z zidom in se razprostira v polkrogu navzgor od morja. Zanimljivo je njega poulično življenje, zlasti na sejmu z velblodi, kjer tudi karavane odlagajo svoje blagó. Dné 13. listopada smo odpluli proti Gibraltarju, na drugi stráni od Tangerja. Isti večer še smo se usidrali na španskih tleh pred mestom Algesiris. To je bilo prej ubožno ribarsko mesto, v zadnjih časih pa se je po trgovini jako povzdignilo, takó da šteje sedaj že okolo 15.000 prebivalcev. Ceste so tlakane s kamenci, hiše so večinoma nizke, jednonadstropne in prijazne. Mesto ima tudi lepa senčnata šetališča in veliko areno za boj z biki, zidano po vzgledu starih grških amfiteatrov, seveda z upravo, kakeršne potrebuje taka arena. Zlasti je omeniti različnih plotov, za katere se skrivajo pikadorji. Prostor za gledalce je precejšen, na sredi pa je prazen prostor za boj. Na stráni so vrata, kjer prihajajo borilci, in zraven je kletka za bike. Predno se začne predstava, nastopijo vsi udeleženci boja. Spredi stopa matador, in za njim prihajajo pikadorji péš in na konjih. Izprevod je krasen, ker so vsi oblečeni v lepe národne noše, kàj obilo okrašene z zlatom in srebrom. Ko se je pokazal ves izprevod in so navzočni gledalci navdušeno, kakor jim je navada, vzprejeli matadorja, izgine zopet izprevod tja, od koder je prišel. Sedaj se odpró vrata, in skokoma pridreví bik v areno, često pa tudi prikoraka prav leno. Sedaj pridejo péš pikadorji in ga dražijo z različnimi stvarmi, zlasti s sulicami in z rdečimi rutami. Tudi mu zabadajo goreče plamenice v mesó. Zver zdívjá, in gorjé njemu, kogar zasačí! Za pikadorji-pešci nastopijo pikadorji na konjih. Bik, krvavèč iz tisoč majhnih ran, bega po areni in večkrat nasadí konja na roge ter ga ukončá. Ker je to Špancu izredna zabava, navdušen je takó, da meče klobuke svojih sosedov v areno, svojega pa trdno drží na glavi. Ko so nekaj ubitih kónj potegnili iz arene, pride glavna točka: matador mora bika ubiti. Matador pride péš, opremljen z rdečo ruto in dolgim bodalom. Sevédá mora biti že zeló spreten, da proti sebi dirjajočega bika précej z bodalom pogodi v srce. Ako izgreší, mora bodalo zopet dobiti v roke, če je ostalo v bikovi koži; zakaj pokončati ga smé samó z jednim bodalcem. Poleg vsega tega pa ga ljudstvo smeší in mu zvižga, dokler ne ubije razljučene živali.

Dné 16. listopada smo se preselili v Gibraltar, da bi se tukaj preskrbeli z vsemi potrebščinami. Pristanišče je le malo obiskano; mimoidoče ladje se usidrajo samó zató, da se založé s premogom ali

drugimi stvarmi, potem pa nadaljujejo vožnjo. Mesto se razprostira poleg obrežja, pa tudi navzgor po hribu. Za njim se dviga precejšnja gora, katera pa se vidi dosti višja, ker je sama. Po vsi pravici je vredna imena »ognjeniška«; zakaj ako bi pokali vsi topovi, kar jih krije, bil bi to uprav grozen ognjenik. Da so topove in tudi posadko zavarovali tujih krogel, porabili so Angleži vse luknje in predore v skali, naredili pa tudi nekaj umetnih. Mesto Gibraltar je proti morju in španski meji utrjeno z močnim zidom. Vánje prideš skozi vrata, katera pa so odprta samó podnevi. Notranje mesto je zeló čisto, toda tesno. Prebivalci so većinoma Angleži in Španci; vender vidiš tudi mnogo jutrovcev in Marokancev. Poslednji imajo zlasti orientne bazarje. Angleško posestvo obseza le majhen kos zemlje. Med špansko in angleško zemljo je nekaj sto metrov širok peščen nevtralen svet.

Iz Gibraltarja bi morali po prvotnem načrtu v Palermo in potem v Pulj. Toda ni nam bilo usojeno priti v domovino takó skoro. Dobili smo povelje, da moramo v Smirno, kjer se bomo kadetje prebarkali na jadrno eskadro, ki pride do konca grudna takisto v rečeno mesto. Ta novica ni bila kaj vesela, toda pomagati si nismo mogli. Dné 20. listopada smo odpluli proti Smirni. Ker smo se malone ves čas okolo svetá vozili zgolj z jadrí, hoteli smo tudi na poslednji vožnji ostati Eolu zvesti, in smo takoj razpeli vsa jadra. Toda sapa nam ni bila ugodna, takó da smo krenili od nje. Isti večer še smo prišli pred Ceuto na afriškem obrežji, prihodnjega dné pa smo se zopet približali lepemu španskemu obrežju in se usidrali pred Marbello. Zaradi neugodnih vetrov smo potem le počasi nadaljevali svojo vožnjo in prišli dné 2. grudna šele do otokov zapadno od Sicilije. Razven v mestu Sciacca se nismo ustavili nikjer. Omeniti hočem samó še ónega dné, katerega smo na vožnji proti Smirni križali svoj pot, ko smo se odpeljali iz domovine:

Bil je dan 13. grudna 1891. leta.

„Kaj si gozd šepče“.

Slika. Spisal M. H.

anjavajo odmevajo ubrani glasovi vojaške godbe po jasni dvorani.

To ljubko šepetanje! Čul sem ga tolikokrat med zelenim bukovjem in temnim jelovjem Vélikega Rovta in njega manjših sosedov. Budí mi dražestne spomine tó ljubko šepetanje . . .

Kakó li sem ga ljubil takrat! Saj mi to niso bila mrtva peresa, trepetajoča v lahнем vetriči, nego blagi gozdni duhovi so šepetali, klanjajoč se drug k drugemu in pripovedujé si nežne skrivnosti. In umel sem njih šepet! Pravili so si o trati sredi gozda, o beli hiši sredi zelene divje trte. Govorili so si o žarnih očéh, željno zročih skozi okence, prepreženo s cvetočimi nagelji. Umel sem njih šepet in védel, da te oči prav hrepenéč gledajo po nekom . . .

Vtekníl sem za klobuk vejico cvetočega résja in se lahkega srca in lahkíh korakov napolil po stezi. Gozdni duhovi pa so šepetali živahno in se veselili sreče moje . . .

Bila pa je tudi pravi angelj, ta moja déklica! V oskromni koči ji je tekla zibelka, — ali bila je kraljica od glave do nóg. Da se je porodila v ponosni palači, slula bi križem svetá in bogati snubači bi se trli med vrati. Obletaval bi jo cvet meščanstva, kakor obletavajo buče! cvetočo rožo. —

»Ostavlil me bodeš, Mato! Izbral si bodeš gospódsko deklé z mehkimí rokavicami in svileními kríli,« govorila je in mi plašno zrla v oči. — Kakó sem te zaničeval takrat, vélikomestno življenje, s tvojím govoričenjem, lažnivo ljubeznivostjo in licemerskim nasmíhanjem! Tukaj prirodnost, dobrota, čustvo — ondu glumstvo, sebičnost, laž! — Tú srce, tam zloba. Tú krepost, ondu kupno prepričanje . . .

»Ne žali me, dékle moje! Ljubše mi je srce od zlatá in svíle,« odgovoril sem ji, in zaupno mi je naslonila glavico na prsi ter me pogledala iskreno in hvaležno.

Za bisere vsega svetá bi ne bil dal jednega teh trenutkov. Gozd pa je bil jedina priča sreče moje. — —

Čimdalje bolj pojemajo zvonki glasovi. Tonejo polagoma in vtonejo do cela. Poznam te, gozd molčeči! Veličasten in strašen si v tihoti svoji! Čas izgine, in duh večnosti zavlada v tvojih prostorih.

Molčal si, gozd, in molčali so dobri tvoji duhovi, ko sem se poslavljal od sreče svoje.

»Ne jokaj se, dete! Za leto dnij se vrne najina sreča, in leto je trenutek.« Gozd, duhovi tvoji pa so molčali, in njih molk mi je oklepal srce z grozno tesnobo: trenutek mi je večnost, pa bi mi bilo leto trenutek! . . .

Oživljajo se iz nova glasovi. Začetskoma nežno šepetajoč, krepé se čimdalje vztrajneje. To ni več óni skrivnostni šepet, budèč mi spomine na srečo mojo, to je vzdihanje blagih gozdnih duhov . . .

Ljubil sem jo iz dnà svoje duše, ali to ljubezen mi je vrnila z nejevero.

»Da se ne vrneš nikdar več, da si me pozabil, pravili so mi. Ne véš, kakó mi je bilo hudó, kakó težkó sem se udala drugemu,« govorila je in trepetala pred pogledi mojimi.

Sreča se mi je razrušila na mah. Srd in obup sta mi napolnila dušo, ali ni mi bilo bitja, da bi se mu potožil. Gozd je bil jedina priča nesreče moje. In njega duhovi so čutili in trepetali z menoj. Pripogibali so grčavo vejevje in me vabili k sebi, toda zvalili me niso. . .

Dolgo te nisem videl, gozd domači, tovariš moje sreče in nesreče! Dolgo nisem čul ni šepetanja ni vzdihanja tvojega. Čustva so se umirila in tudi — ohladila. To šepetanje pa mi budi davne spomine, najblažje in najbridkejšje. In vender bi rad večno užival to sladko boleost, katero mi budé ti spomini! . . .

Jesén.

Po zraku listje šepetá:

Jesén, jesén!

In v strugi mirni vir šumljá:

Jesén, jesén!

Po góri, dolu, vse že vé:

Jesén, jesén!

In moje tudi zná srcé,

Da je jesén!

L. Habétov.

Slavni vojaki slovenski.

Spisal Fridolin Kavčič.

VI.

Leopold Bizjak vitez Wiesenhorst, feldmaršallajtenant.

Porodivši se dné 2. vélikega srpana 1780. leta v Rádgoni, stopil je že šestnajstleten mladenič v tedanjo hrvaško-slavonsko huzarsko krdelo. Ker je bil véšč slovenskemu jeziku, zato se je tudi skoro naučil hrvaškega jezika. V prvem meseci že se je vzpél do praporščáka in bil premeščen k 6. slavonskemu graničarskemu bataljonu. Leta 1797. so ga premestili k 58. pehotnemu polku. Leta 1800. je bil imenovan za nadporočnika, 1805. leta za stotnika, leta 1813. za majorja, leta 1824. za podpolkovnika, leta 1828. za polkovnika 58. pehotnemu polku, v katerem je do óne dóbe služil 30 let takisto častno pred sovražnikom kakor v dóbi mirú.

Dné 15. prosinca 1834. leta ga imenujejo za generalnega majorja, deset let pozneje za feldmaršallajtenanta. Boril se je v vseh vojnah, počenši od 1796. leta do leta 1815. kot částnik v 58. pehotnem polku. Leta 1800. je bil v bitkah pri Moskirchu in Biberachu dvakrat nevarno ranjen.

Pehotni polk št. 58. se je pa tudi 1800. leta boril izredno hlabro. Imel je takó grozovite izgube in toliko mrtvecev, da je po dokončani vojni od vsega polka ostalo jedva toliko vojakov, da so od teh skrpali jeden bataljon. V vojski 1805. leta je bil Bizjak prideljen vojnemu koru fml. Wolfskehla. Boril se je slavno v krvavi bitki pri Slavkovu, v vojski 1809. leta v bitki pri Ebelsbergu in Znojmu, takisto 1813. leta pri Draždanah, pozneje tudi na Laškem.

V navedenih vojskah je bil še trikrat ranjen. Kot generalni major je načeloval brigadi v trdnjavi Monguciji. Leta 1843. so ga imenovali za divizionarja na Sedmograškem.

Za izvrstno službovanje in izredno hlabrost mu podél cesar viteški križec Leopoldovega redú in ga povzdigne v plemeniti stan; dà, celó za drugega imetnika 48. pehotnemu polku imenuje cesar dné 10. vélikega travna 1845. leta hlabrega našega rojaka.

Umrl je feldmaršallajtenant Leopold Bizjak dné 26. malega travna 1852. leta na Dunaji.

VII.

Frančišek baron Wolkensberg, c. k. polkovnik.

Wolkensbergi so potomci stare škofjeloške kmetske rodbine Oblakove. Kakor do malega vsi naši plemiči, izpremenili so tudi Oblaki prvotno ime, ko jim je bilo podeljeno plemstvo. Marko Oblak, sin preprostega kmeta, bil je 1680. leta meščan in mestni sodnik škofjeloški; oženjen je bil s Katarino Škerpinovo. Leta 1683. mu podeli cesar Leopold I. ddo. Dunaj dné 4. malega srpana 1683. leta dedno plemstvo s priimkom »Wolkensberg«.

Vnuk tega Marka Oblaka, Janez Frančišek Anton, povzdignjen je bil dné 14. vélikega srpana 1753. leta v baronski stan. Baroniziranega Janeza Frančiška Antona vnuk, baron Frančišek Henrik, porojen je bil dné 26. ržénega cvéta 1826. leta v Purstalu pri Škofji Loki na Kranjskem. Dvanajstleten mladenič je stopil v dunajsko-novomeško vojaško akademijo. Leta 1846. ga imenujejo za poročnika našemu domačemu 17. pehotnemu polku, 1849. leta za nadporočnika, leta 1853. za stotnika. Dné 1. svečana 1860. leta je bil premeščen k slavonskemu 78. pehotnemu polku barona Šokčevića v Osek in bil meseca vélikega srpana 1866. leta imenovan za majorja.

V Oseku se seznani z dražestno hčerko Márico virovitiškega vélikega župana Ladislava pl. Delimaniča in jo odvêde pred oltar. Živel je v srečnem zakonu, ali potomcev mu ni bilo.

Wolkensberg je bil lep, čvrst mož, gladko mu je tekel slovenski, hrvaški, nemški in italijanski jezik. Bojeval se je leta 1848. in 1849. v Italiji ter se sósebnó odlikoval v nesrečni bitki pri Solferinu; zato mu je podelil cesar križec za vojaške zasluge.

Umrli je kot umirovljen polkovnik dné 12. malega srpana 1880. leta.

V grbu imajo Wolkensbergi visok, z oblaki obkoljen hrib, na katerem stoji divja koza.

VIII.

Frančišek Bizjak pl. Wendenbühl, c. kr. major.

Frančišek Bizjak se je porodil 1787. leta v Hrastovci na spodnjem Štajerskem. Gimnazijo je dovršil v Mariboru. Iz prva se posvetivši učenosti, dovršil je v Nemškem Gradci pravoslovne nauke. Toda burni čas, v katerem je živel, napotil ga je, da si je pripasal »sablenko brušeno« in stopil v stan, kateremu »cesar dá pol hleba in kar je treba«. Prišel je namreč meseca listopada 1805. leta kot c. kr. kadet v 16. pehotni

polk. Pred začetkom vojne 1809. leta povišan za praporščaka, vzpne se v oslobodilni vojni (1813.—1815.) do nadporočnika in 1824. leta do stotnika v 23. pehotnem polku.

Zaradi težke rane je šel major v zaslužení pokoj.

Frančišek Bizjak se je udeležil vojská leta 1805., 1809., 1813. do 1814., in se védel vedno pred sovražnikom, kakor se treba vésti hrabremu poveljniku. Deset let je bil polkovni pobočnik. Leta 1809. so pri Raabi ustrelili konja izpod njega.

Ne samó jednostranski vojaški, nego tudi, kakor je umevno od absolviranega pravnika, v obče visoko naobražen, bavil se je s humanistiškimi studijami.

Leta 1824 izdá času primerno, prav dobro pisano knjigo: »*Andeutungen über die Selbstausbildung der subalternen Officiere zu Commandanten*«, ki je izšla pri Leykamovih dedičih v Gradci in učala v kratkem času tri natiske. Uvažujé njega zasluge, podelí mu cesar plemstvo s priímkom »*Wendenbühl*«. Da si je izbral c. kr. major Bizjak baš »*Wendenbühl*« za priímek, znači, da se je závédal svojega slovenskega rodú.

Umrl je v eldoradu vojaških umirovljencev, v Nemškem Gradci dné 19. vélikega travna 1862. leta.

Dravi.

Oj, Drava voda,
Obrni ti valovje,
Zakaj, ne véš?

Kakó je škoda:
K dekletu na domovje
Glej, moram péš!

Na hitrem bródi
V podgórsko vás bi rajši
Plul brž od nas.

Po brzi vódi
Bil méni pot bi glajši,
In kratek čas!

y.

Drévče — spomin.

Drévče zeleneče
Sredi razvalín,
Ti si moje sreče
Blažení — spomin!

L. Habétov.

Prof. Magdić in hrvaška stenografija.

V národnem in kulturnem našem delovanju nahajamo oskromnih móž, ki ne marajo, da bi se njih ime razglašalo pri vsaki priliki, dasi so njih zasluge večje nego marsikoga, katerega prav pogostoma slavno omenjajo po časopisih. Takšen natihome delaven móž je slovenski naš rojak, profesor Franjo Magdić, pravi ustanovitelj hrvaške in potem tudi jugoslovanske stenografije sploh.

Franjo Magdić se je porodil v Sv. Križi pri Ljutomeru na Štajerskem leta 1830. Gimnazijske in tehniške nauke je dovršil v Gradci, kjer se je viharnega leta 1848. seznanil z raznimi slovenskimi in hrvaškimi rodoljubi ter se z vso gorečnostjo mladega srca poprijel vsakega plemenitega národnega truda. Pozimi leta 1848.—1849. se je prvikrat vadił v stenografiji, katero je v prijateljskem krogu učil Hrvat Ivan Vinković, poznejši profesor na gimnaziji v Vinkovcih. Leta 1849. je Magdić na gimnaziji v Gradci začasno poučeval slovenski jezik in je med svoje učence štel tudi mladega Jakopa Missijo, sedanjega kneza in škofa ljubljanskega.

Leta 1858. je prišel Franjo Magdić v Zagreb k stavbinskemu ravnateljstvu tedanje Vojne Krájiné, kjer je služil od dné 1. vélikega travna 1858. leta do dné 21. sušca 1861. leta. Tega dné je prestopil na zagrebško realko kot profesor opisnega merstva in tũ je ostal, dokler ni doslužil propisanih let in šel dné 1. vinotoka 1891. leta stalno v pokoj. Toda s tem se prof. Magdić še ni do cela odrekel vsemu delovanju, ampak še je ostal predstojnik »saborskemu stenografskemu uredu« in predsednik prvemu hrvaškemu stenografskemu društvu.

Potrebo hrvaške stenografije so čutili najbolj leta 1861., ko se je vrnilo ustavno življenje in bi se moral v Zagrebu sniti deželni zbor hrvaški. Deželna vlada je takrat javno oklicala, naj se oglási, kdor je voljan in sposoben stenografski zapisovati razprave deželnega zbora. Oglasil se je prof. Magdić, ki je po Gabelsbergerjevem sistemu v naglici ustanovil nekakšna pravila za hrvaški brzopis, in z dvema diletantom, gg. Čegetkom in Matkovičem vred je začel prvi stenografirati hrvaške govore. Nató je Magdić vedno premišljal, kakó bi čimdalje bolj završeval hrvaško stenografijo, in se je pri tem oziral na razvoj Gabelsbergerjevega sistema med Čehi. Leta 1862. je na zagrebški realki prvič kot neobligaten predmet poučeval hrvaško stenografijo in leta 1864 je v letnem poročilu zagrebške realke priobčil načrt svojega brzopisnega sistema.

Istega leta je prof. dr. Izidor Kršnjavi, sedanji naučni predstojnik na Hrvaškem, tudi v poročilu oseške gimnazije priobčil razpravo o hrvaškem

brzopisu, dočim je prej omenjeni prof. Vinković v Vinkovcih že leta 1862. v izvestji ondote gimnazije v nemškem jeziku napisal „nekoliko vodil za jugoslovansko stenografijo.“ Vinković je do lgh dvajset let (1853.—1873.) na vinkovski gimnaziji poučeval v stenografiji, ali poučeval je nemški, in zato gré prvenstvo vsekakor profesorju Magdiču, ki je odslej na zagrebški gimnaziji in realki redno učil hrvaško stenografijo in takó vzgajal čimdalje več hrvaških stenografov, katerim je leta 1871. napisal prvo »hrvaško stenografijo,« ki je izšla leta 1882. v drugi popravljeni izdaji.

Prej je vsak deželni zbor hrvaški iz nova iskal podjetnika, ki bi prevzel skrb za stenografske zapisnike, in do leta 1875. je to opravilo vselej poveril gospodu Magdiču. Takrat pa se prof. Magdič po neprijetnem naključju ni več oglasil deželnemu zboru hrvaškemu, ki je nató stenografsko zapisovanje od leta 1875.—1878. izročil gospodu Antonu Bezenšku. Ta slovenski naš rojak je ob istem času predaval stenografijo na zagrebški gimnaziji in tudi izdajal list »Jugoslovanski stenograf«, dokler se ni koncem leta 1878. preselil v Sredec na Bolgarsko. Od leta 1879. do 1882. sta stenografsko zapisovanje v deželnem zboru hrvaškemu vodila gg. Rudolf Fabijani in Slovenec Ljudevit Tomšić.

V tem so se v hrvaškem deželnem zboru uverili, da stenografskega zapisovanja ni umestno oddajati po dotedanji navadi, zakaj vse težavno opravilo je bilo v rokah dveh ali treh móž in stenografski zapisniki so se mogli tiskati šele nekoliko mesecev po končanem zborovanju. Tedanji predsednik deželnemu zboru, presvetli gospod Nikola Krestić, delal je torej kár najodločneje na to, da bi se ustanovila stalna stenografska pisárna, in je zopet pozval véščega profesorja Magdiča, da bi sestavil takšno brzopisno pisárno. Takó se je tudi zgodilo. Dné 14. sušca 1882. leta je gospod Magdič prvič stopil na čelo novi pisárni, v kateri je zbral šest izurjenih stenografov.

Začetek je bil dober; zapisovanje je šlo čimdalje hitreje izpod rók, in po trudu novega predsednika deželnemu zboru, presvetlega gospoda Mirka Horvata, posebnega prijatelja hrvaški stenografiji, uredila je deželna vlada z odpisom z dné 9. malega travna 1885. leta za stalno »saborski stenografski ured« in njega predstojnikom imenovala zaslužnega profesorja Franja Magdiča, katerega je oprostila vseh opravil na véliki realki. Poleg njega je imenovala deset stalnih stenografov, ponajveč uradnikov in profesorjev, ki dobivajo razven navadne svoje plače še posebno stalno letno nagrado za stenografsko zapisovanje v deželnem zboru. Vrsté se po dva in dva vsake tri četrt ure, potem svoje zapiske kár takoj prepíšejo za tiskarno, in že drugi dan čitaš v novinah razprave in govore po stenografskem zapisniku.

Med deželnimi stenografi je tudi Slovenec, gospod Ljudevit Tomšić, ki je nekdaž hodil v Ljubljano zapisovat razprave kranjskega deželnega zbora, dočim je njega tovariš Rudolf Fabijani (umrl dné 24. prosinca 1892. leta) hodil v deželni zbor dalmatinski.

Kakor po drugih večjih mestih so spoznali tudi v Zagrebu, da bi bilo za razvoj hrvaške stenografije treba posebnega središča. Zató so že leta 1882. ustanovili »hrvaško stenografsko društvo«, v katerem bi se prijatelji stenografije vadili v hrvaški stenografiji po sistemu Gabelsbergerjevem in se trudili, da bi se hrvaški brzopis čimdalje bolj razvijal, da bi se njega znanje širilo in da bi se vzgojili dobri stenografi. Žal, to tolikanj potrebno društvo se ni moglo prav oživiti in hitro je zamrlo. Šele ko se je ustrojil prej omenjeni »hrvatski stenografski ured«, pogrešali so njega udje stenografskega društva, in da bi ga zopet oživili, zbirali so sami med seboj dobrotljivi prineskov.

Ko so nabrali 159 goldinarjev, sklicali so dné 25. prosinca 1891. leta obči zbor na podlagi starih pravil in so zvedenega prvaka, profesorja Magdiča, izvolili za predsednika. Takoj v tej prvi seji se je zbralo dvajset stenografov, ki so ukrenili, da društvenega delovanja ni omejiti na sam Zagreb, ampak da se morajo ozirati na vse Hrvate. V ta namen se izdajaj posebno društveno glasilo ali časopis »Stenograf«, kateremu so zopet izvolili profesorja Magdiča za urednika. »Stenograf« podaja zunanjim udom ónih koristij, ki jih dobivajo zagrebški udje od rednih poukov in vaj. Zató priobčuje »Stenograf« praktične pouke o brzopisu, vaje za čitanje, poročila o društvenem delovanju in o stenografiji sploh, o nje zgodovini in nje napredku zlasti pri drugih Slovanih.

Prav Magdičeva zasluga je, da se je stenografsko društvo okrepilo in da mu je zagotovljen obstanek in daljni razvoj. Udje se množe, hodijo marljivo poslušat Magdičeva predavanja in se po njega vodilu vadijo v brzopisu. »Stenograf« izhaja vsak mesec razven meseca vélikega srpana in kinovca in se ne ozira samó na hrvaško, ampak tudi na slovensko stenografijo, kakor nam najbolj priča slovenski članek o slovenski stenografiji, katerega je priobčil gospod Anton Zupan v 6. in 7. številki lanskega tečaja. Uspešno delovanje prerojenega društva je skoro spoznala hrvaška deželna vlada, ki je društvenemu glasilu prisodila 100 goldinarjev letne podpore in ga s posebnim odpisom priporočila vsem hrvaškim šolam in vsem hrvaškim učiteljem, da si ga naroče. »Stenograf« stoji na leto 2 goldinarja, za dijake 1 goldinar, udje pa ga dobivajo brezplačno. Plačujejo pa izvršujoči in podpirajoči udje po 2 goldinarja, dopisujoči po 1 goldinar društvenine na leto.

Zasluge, ki si jih je profesor Magdić pridobil za razvoj hrvaške stenografije, znane so tudi že na tujem, in leta 1890. so mu na jubilarni raz-

stavi v Monakovem podelili častno diplomo. Prav takšno so mu dosodili lani v Pragi na četrtem češkem in prvem vseslovanskem stenografskem shodu.

Ne motimo se, ako štejeemo profesorju Magdiču v zaslugo, da se sedaj že po mnogih srednjih šolah hrvaških redno poučuje v stenografiji, in gotovo je veselo znamenje, da se je minulo zimo njega društvenih predavanj udeleževalo šestdeset slušateljev.

Toliko se nam je zdelo potrebno povedati o delovanji tega vrlega in plemenitega našega rojaka, da ga svet ne pozabi in da vsaj nekoliko ocenimo njega zasluge. Ustanovitelj hrvaške in jugoslovanske stenografije sploh je profesor Franjo Magdić. Bog ga poživi še mnogo let!

Žosip Starč.

Valvasorjeva rodbinska rakev v Polšniku.

Spisal **Harambaša.**

Ko sem se pred nekaj leti vračal z lova domov skozi Polšnik, majhno gorsko župo dekanije litijske (680 m absolutne višine), stopil sem mimogredé v ondotno cerkev, posvečeno rojstvu blažene Device. Po stari navadi svoji sem si jo hotel ogledati, dasi nisem pričakoval posebnih zanimljivostij. V kapelici sv. Ane pri vходу opazim na levem zidu kamenito ploščo. Pri slabi luči sem izbral že ves izlizan napis, ki pripoveduje, da je tu pokopan nekdo Valvasorjevih. To me je zanimalo, in sklenil sem, da o priliki preiščem to stvar.

Spomnil sem se, da dné 13. kimovca prihodnjega leta poslavimo dvestoletnico smrti vélikega kranjskega kronista; domislil sem se tudi óne rakeve in ugibal, da bi vsekakor zanimalo óžje rojake slavnega moža, zgodovinarje pa sploh, ako bi se dognalo, kdo njega prednikov, vrstnikov ali potomcev čaka vstajenja v samotnem Polšniku. Zató sem se nedavno novič napotil v Polšnik.

Dotični epitaf je preprosta marmornata ploča od domačega temno-modrega marmorja, prepreženega z belimi žilami. Obseg ji je 80 x 40 cm. Na sredi ima izbočen križ, podoben križu vitezov nemškega reda, samó da je vertikalni del vsaj za polovico daljši od horizontalnega. Nad križem in pod njim se čita v latinskih črkah ta-le napis:

Hie likt begro
wen man lewe
Tohter Barbara

†

Ge: Sig: Valvasor

1650.

Spomenik je bil nekdanj na tleh, zato je močno izbrušen. Ko so pa 1856. leta popravljali cerkev in ji polagali kamenit tlak, izvadili so ploščo iz tal in jo vzdali na sedanji prostor.

Pod tlomi kapeličinimi je rakev pokrita z veliko kamenito ploščo, ki se lahko dvigne. Sedaj je niti prceje ne opaziš, ker so po nji razvrščeni cerkveni stoli. Imenovanega leta pa so jo navedenim povodom odprli. Vánjo držé še dobro ohranjene lesene stopnice. Rakev je nekako 12 m dolga, 8 m široka in 2 m visoka. Na lesenih kobilah vidiš v nji štiri ali celó šest lesenih krst. Sedanji cerkvenik, ki je bil ondaj navzočen, spominjal se ni več določnega števila.

Izvestno je torej to, kakor je soditi po napisu, rodbinska rakev nekega Valvasorja.

Kdo pač je bil ta Ge: Sig: Valvasor, čegar ime stoji na epitafu? Vsekakor sorodnik našemu historijografu in celó vrstnik!

Krenil sem v župni dvorec. Ali tam ni dobiti nikake beležke, tičočé se tega rodbinskega počivališča; arhiv je sila oskromen. Akotudi se kot annus erectionis beneficii polšniške župe navaja leto 1509. (vide »Catalogus cleri dioecesis. Labac.«), sezajo župne matice samó do leta 1784.; v njih torej nisem našel ničesar. V nekem urbarji sem večkrat naletel ime graščine »Thurn-Gallenstein«, kar me je navedlo do misli, da ji je bil morda kdàj lastnik kdo Valvasorjevih in da je imel svojo rodbinsko rakev v Polšniku. Ker pa mi ni pri rokah potrebnih pomočkov, niti mi niso znani, zato ne morem o tem kàj določnega povedati.

Kàj čudno se mi je zdelo, da kronist Valvasor, ki je svojo »Slavo vojvodine Kranjske« izdal šele 1689. leta, torej 39 let kasneje, nego je umrla imenovana Barbara, oziroma nego se ji postavil spomenik (1650. leta), niti ne omenja te rodbinske rakve, dasi v svojem epohalnem delu tudi na drobno opisuje župo polšniško (vide II. izd. II. del VIII. knj. str. 723. do 724.) in dasi v III. delu istega dela, IX. knjigi str. 109. priobčuje rodoslovno drevó svoje rodbine. Prav iz tega drevesa pa sem srečno dognal, da je bil Jurij Žiga (Georg Sigmund) Valvasor izmed štirih otrok tretji sin Adama Valvasorja in žene njegove N. Gusičeve (Gussitschin). Adam baron Valvasor je bil rôdni brat Jerneju, očetu našega zgodovinopisca, torej je bil Jurij Žiga pravi bratranec Ivanu Vajkardu.

Dočim se pri drugih imenih Valvasorjev dalje izvaja rodoslovno drevó, izpuščeno je to pri Juriji Žigi, kakor da se ni nikoli oženil, niti imel legitimnega zaroda. Ob njega imeni: Georgius Sigismundus, stoji samó opazka: ist aus dem Lande gezogen †. Torej izselil se je in umrl?! In vender je morala biti Barbara, pokopana v Polšniku, hči temu Juriju Žigi Valvasorju!

Nova uganka!

V Peritzhoffnovem »Repertorium des landschaftlichen Archivs von Krain« pars II. str. 47. sem našel pod marginalnim naslovom »Valvasor« to-le beležko:

Valvasorisches anbringen an die hochlöbl: Landstände, das leichtfertige Leben, Ehelichung seiner Föttel, abstraffung dessen an Hr. Georg Sigmondten in K. B. sub 3. Aug. 1651 tnd.

Na podlagi tega piše P. pl. Radics v životopisni črtici Ivana Vajkarda barona Valvasorja v Krajčevi II izd. na čelu (vide I. del, str. 4.) doslovno:

... »da eben ein entfernter Verwandter des Hauses ein gewisser Georg Sigmund Valvasor ein so leichtfertiges Leben führte, dass die Familie von der hochlöblichen Landschaft seine Bestrafung verlangte, nachdem er dem Geschlechte selbst die Schande angethan und eine leichtfertige Person, seine Fötel zur Gattin genommen hatte«

Sedaj mi je bilo jasno, zakaj naš kronist ne omenja rodbinske rakve v Polšniku in zakaj v rodoslovnem drevesi Valvasorjev ne navaja niti žene, niti potomcev Jurij Žiginih, nego lakoniški pristavlja, da se je izselil in umrl!

Jurij Žiga se ni oženil v plemeniti obitelji, nego poiskal si je soproge pri navadnih ljudeh. To je bil hud greh! Ako celó dandanes plemiči prezirajo vrstnika, ki si v meščanskih krogih poišče družice, kakó ostro je bilo šele tedaj, ko je plemič gojil tolikanj predsodkov proti meščanstvu!

Jurija Žigo so razljučeni sorodniki strogo obsodili zaradi »mesalliance« zatožili ga pri deželnihi stanovih, zahtevali, da bodi kaznovan radi tega nečuvenga zločina, in ga pehnili iz rodbine! On pa je venderle ljubil soprogo in rōdno deco. Izvestno je bil pobožen mož in želel sebi in svojcem mirnega skupnega počivališča. Tedanja duhovščina pa (takó si mislim), ki je hodila družno s plemstvom in posebe še z ostalo rodbino Valvasorjevo, odobraval je korake proti Juriju Žigi zaradi nedostojne ženitve in mu povsod odrekla prostor za obiteljsko rako. In končno, menim, zatekel se je Jurij Žiga v óno gorsko zakotje, v Polšnik, in 'si ondu pridobil srce tolerantnega duhovnika, ki mu je dovolil, da si v sedanjí kapelici sv. Ane zgradí rodbinsko počivališče. — Na epitafu se omenja jedino le hči Barbara,

rakev pa krije štiri, ali celó šest krst. — Bržkone so pomrli Juriju Žigi poleg žene vsi otroci, ki so sedaj pokopani skupno; on pa osamel, zapuščen, zaničevan in preziran, izselil se je in pozabljen umrl na tujem.

Zatorej naš kronist, sramujoč se takega bratranca, niti ne omenja njega rodbinskega počivališča v Polšniku; zato se je Jurij Žiga »izselil in umrl«; zato ni o njega rodbini najti zapisanega ničesar!

Takó strogo so pred dvema vekoma obsojali plemiča, ki se je poročil z meščanko!

Tržáščan, Tržáčan, tržáški.

V 9. zvezku XI. tečaja »Cvetja z vrtov s. Frančiška« čitam, česar dozdej nisem vedel, da Ribničani človeku, porojenemu v mestu Trstu, pravijo *Tržáščan*. Denašnje ime Trst je od nekdanjega sela Tergéste, ki je stalo iz početka na istrskih tleh, katera so kesneje osvojili Karni, in je po svojem kraju prilóžneje bilo od sosednih primorskih mest za trgovino čez Alpis Julia v Posavje. Takó pripoveduje Kiepert v svoji knjigi »Lehrbuch der alten Geographie«. Kraj omenja Grk Strabon, piše: ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ Τεργέστε, κόμης Καρναίας, ὑπὲρθεσίς ἐστι διὰ τῆς Ὀρέας ἐπὶ ἑλὸς Λούριον ἀλλομένον. Gustav Meyer v »Indogermanische Forschungen« 1, 324 pravi: der Name bedeutet »Handelsplatz Marktplatz«, und lässt ein illyrisches terga, »Markt« erschliessen, vgl. asl. tręgъ, »forum«. Das Suffix este kehrt wieder in den dalmatinischen Städtenamen Bigeste, den liburnischen Inselnamen Λάδιστα oder Λάδιστον, dem venetischen Stadtnamen Ateste (heute Este); vielleicht ist auch Segesta am Saus illyrisch . . . tręgъ war bisher nur im slavischen nachgewiesen, von dem man es ins Litauische (turgus), Lettische (tirgus), Altnordische (torg), Rumänische (tîrg târg), Albanische (trege Mikl. etym. 436) übergegangen ist. Es ist nicht unmöglich, dass das slavische Wort selbst aus dem Illyrischen stammt. — Po tem takem je Tergéste ilirska beseda. Od Tergéste je nastalo stsl. Tręžbstъ po naše Tržěst, Tržst, Trst. Zraven Tržěst se je pa moglo govoriti *Tržást* že zaradi naglasa na zlogu *gě*, kakor za čbst, vbs govorimo čast, vas. Od Tržást je z nastavkom *jan* postalo *Tržáščan* po pravilu, po katerem se *stja* menja na *šča*, kakor gost-ja biva gošča, gorenjski goša, in z nastavkom *ski* je nastal adjektiv *tržáški*. To je najnaravnejša razlaga, in takó tudi razlaže Škrabec. Še drugače bi bilo mogoče izvesti Tržást od Tergéste: naglašeno *ge* se je baš zaradi naglasa moglo podolžati na *gě* in od njega postati *šča*, kakor po-

stavimo v komparativu ložai od nekega padeža na *ê*: ložê-j(ŭs) v stari slovenščini, pa tudi v današnji slovenščini je mogoča oblika ložaj. V Rogerijevih pridigah 2., 286 se čita: za tu, de bi skuzi tu ložaj in hitréši ušlišana bila molitou. Od Trgêste imamo po takem spet Tržast, in od tega, kakor gori, Tržaščan, tržaški.

Gorenjec pa ne govori kakor Ribničan Tržaščan, ampak *Tržāčan*. Tudi v Wolfovem besednjaku se čita: Triestiner Teržačan, Triestinerin Teržačanka. Od kod je pa ta oblika? Od Tržaščan ni, od tod bi se glasila gorenjski Tržāšan, a takó se ne govori. Jaz mislim, da je Tržačan napravljeno kakor Ljubljāčan, Kropelčan i. t. d. od Ljubljanec, Krolec i. t. d., od Tržastec preko Tržastecjan Tržastčan brez *st* pred *č*: Tržačan. Dasi ne vem primerka za tako izpadanje, pa mislim, da je oboje dobro, Tržaščan in Tržačan.

Preden sem vedel za Tržaščan, imel sem na mislih osnovo Tržat od umišljanega Tergetum kakor Trsat od Tersactum.

M. Valjavec.

Književna poročila.

II.

Levstikovi zbrani spisi. Uredil Frančišek Levce. I. in II. zvezek. Poezije. Ljubljana. Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1891.

(Dalje in konec.)

V oceni Levstikovih poezij bi moralo vsekakor jemati obilo prostora óno poglavje, v katerem bi se razpravljalo o ognjevitosti njegovi dikciji, o kremenitem zlogu, o divnih tropih in figurah, iz kratka, o njega jezikovni umetnosti. Poudarjati pa bi bilo ocenjevalcu v tem poglavju zlasti to, da vse to okrasje in nakitje ni morda izposojeno tuje blagó — eksotički biseri — ampak pristna národna svojina; národno mišljenje preveva i vsebino i obliko ter ji druží v nerazkrojno celoto. Toda ker se ta zanimljiva vprašanja dostajajo že tudi Levstika prozajika, kritika in jezikoslovca, prihranimo si razgovor o tem predmetu dotlej, dá dobimo v roke poslednja dva zvezka zbranih njegovih del. Potrebne pa se nam vidijo že sedaj neke opazke o njegovih poezijah v formalnem pogledu.

Čitačim Levčevo izdajo se je izvestno mnogim čitateljem godilo kakor meni, da so, naslanjajoč se s starimi znankami v novem krilu, radi posezali po Levstikovih pesmih iz leta 1854., po Vodnikovem »Spomeniku« i. t. d., kjer so óne znanke prvič izšle ter primerjali óne njih prvotni obliki; uverjen sem, da je vzbujalo to vzporejanje pri različnih čitateljih različna čustva ¹⁾. Jedno mora priznati vsakdo: razloček med istimi poezijami v prvi in zadnji izdaji v formalnem pogledu je velikanski, in razmerje, kakeršno se nam tu razkriva med prvotnim licem in poznejšo obliko poezij istega pesnika, takšno razmerje, pravim, nima enakosti v slovenskem slovstvu. Skoro štirideset let je minilo, odkar se je oglasil Levstik na slovenskem Parnasu. Štirideset let je že samó ob sebi dolga dóba; kaj pa je nam Slovencem ravno teh zadnjih štirideset let, tega nam do sedaj ni dovoljno raztolmačil še noben slovstvenik. Ravno v tem štiridesetletji se je zvršil na vseh progah slovenskega življa óni velikanski preobrat, katerega ne moremo označiti bolje nego z nazivom slovenskega preporoda. A nosilec preporodnih idej, glava preporodnega pokreta na jezikovnem polji, bil je uprav Levstik sam, in ne moremo si misliti ugodnejšega slučaja, nego je ta, da so nam baš njegove poezije v drugi izdaji merilo o čudovitem vsestranskem napredku knjižne slovenščine.

Toda kakor književni jezik v obče, takó se je silovito povzdignil pesniški jezik; tu pa gré glavna zasluga Stritarju. Njega literarni pogovori, v katerih je podal mladim pesnikom skoro, rekel bi, popolno poetiko, bili so uprav epohalnega pomena. Komu bi tu, mimogredé rečeno, ne prišla na um zanimljiva pravda o »apostrofu«? — Poslej so slovenskim pesnikom v formalnem oziru že odkazana tesna pota, katerih se po pravici nihče ne drzne več popuščati, in Dobravčinove samovoljne skoke je občinstvo odločno odklonilo.

Da Levstik vzorno ustreza tudi najstrožjim formalnim zahtevam pesniškega jezika, to nam svedoči vsaka njegovih »poezij«. Te splošne sodbe nikakor ne podirajo nekatere malenkosti, katerih smo si nekoliko za beležili bolj zaradi »kuriozitet«. Óne takó malo kazé splošni vtisek, da se ti res vidijo, kakor bi bile zaradi lepšega, kakor tisti črni oblepki, katere so si prilepljale časih ženske na obraz, da se je tem bolj odlikovala belota njih kože.

Omenjenim »malenkostim« prištevamo nekaj nepravilnih stikov, n. pr. vodíca — gredíca (I. 24. kot zaporedna stika, tudi I. 31. gredico — vodico); ribice — deklice, plavajo — kopajo (I. 25. v isti kitici, a navskrižno); ljúbiva — vídiva (I. 26. navskrižno). — Neke nepravilnosti v

¹⁾ Prim. letošnjega „Zvona“ 2. številko, str. 118. in 119.

pesmi „Na Pivki“ (I. 67.) ne omenjam, ker nje zlagatelj Prostin menda vender ni Levstik. G. izdajatelj je to prezrl, kakor je tudi to pesem napčno opremil z zvezdico, češ, da doslej še ni bila tiskana, zakaj izšla je v prvem „Zvonu“ Stritarjevem na strani 250. pod naslovom »Drobne pesmi«.) Ugasuje — opasuje (I. 70. navskrižno); vglájena — sénéčnica — déklica (I. 72. zaporedno); nikdar — dar (I. 83. zaporedno); minilo — tonilo (I. 114. navskr.), kolere — deželé (I. 193.) i. t. d. — Niti tega ne moremo šteti Levstiku v zlo, da se ni takó strogo, recimo pedantiški kakor Stritar, ogibal apostrofa, zlasti ker mu le-tá nadomešča samó lahke samoglasnike, iz večine nepoudarjen i. Nekaj primerov: I. 49.: Poljuba dva al' tri podát' — Al' vzéti dovolíla; I. 60.: Vse zastónj so, vse 'zgubljene; I. 144.: Ker se tu svet' Rok praznuje; istodi: Tórej množ'ca vas je zbrana; I. 161.: Bog se izmisliť né lepšega znal; I. 59.: Kak' sem bil neskončno srečen. — Toda tega bodi dovólj; gospóda čitatelji mi bodo vedeli hvalo, ako ne gomilim dalje teh in podobnih primerov, dasi mi je znano, da je baš v popolnem naštevanji take in jednake drobnjave (tudi tiskovnih pomot!) dober del dandanes obljubljené filološko-kritičke akribije. Veliko zanimljivejše in hvaležnejše delo bi se mi videlo vsestranski proučiti prednosti Levstikove oblike, nje finosti, očite in prikríte, in napisati o teh razpravo; a temu bi trebalo mnogo mnogo časa. »Wenn die Könige baun, haben die Kärner zu thun«. Iz naših vzgledov in takisto iz samosvojega čitanja pa so se čitatelji izvestno uverili, da so navedeni nedostatki res čisto neznatni in nam ne mogó zagreniti krasnega užitka.

Našel pa sem prav često v Levstikovih poezijah drugo hibo, katera je izpahovanju samoglasnikov, apostrofu, uprav nasprotna, a je časih znatnejša od óne — jaz menim hijat med besedami. Primerja pa se hijat Levstiku takó često, da treba sklepati iz te pogostosti, ka se ga niti ni zavédal kot hibe, ki je dostikrat mnogo slaboglasnejša negoli apostrof. In čudno, zavédal se ga ni niti nežnosluhi in tankouhi Stritar, kateremu je bil apostrof tolika gnusoba, da mu je napovedal boj do zatora ter ga je res tudi uničil. Meni vsaj ni znano, da bi se bil Stritar kakorkoli izjavil o hijatu med besedami. Da pa je Stritar zagrešil prilično malo hijatov, to pač priča o prirojenem mu čustvu za blagoglasnost. — V šolah pa so nas pitali s preprostim naukom, da v slovenščini je smeten, naobratno kakor v klasiških jezicih, hijat med besedami, dočim se odpravlja sredi besed. Doslej menda prvi in jedini je tu pogodil pravo Škrabec; jako točno, toda kakor dokazujejo uprav Levstikove poezije, brezuspešno,

¹⁾ Sicer pa so kitice „Drobnih pesmij“ v „Zvonu“ nekoliko drugače razdeljene in sicer takó, da omenjena uepravilnost izgine. Poslednjih dveh kitic pesmi „Na Pivki“ v „Zvonu“ nisem našel.

dokazal je, da slovenščini, ki ne trpi hijata sredi besed, ne more ustrezati ni hijat med besedami. Na dotičnem mestu (Cvetje, I. 8.) pa razločuje tudi razne vrste hijatov ter navaja tri, kateri se mu vidijo sôseбно slaboglasni. Oglejmo si jih tudi mi, ker stvar ni samó važna za naše vprašanje, ampak tudi načelno.

Najprej se Škrabcu vidi zlasti slaboglasen hijat, »keder stoji glasnik pred tistim kratkim *u*, ki ga naš narod od nekedaj — gotovo vsaj že čez 300 let — za *v* (na zapadu kakor angleški *w*) izgovarja, ki ga pa naši pesniki po zdaj navadni Metelkotovi pisavi za zlog štejejo. Prim. Jenko, pesmi, str. 45., kit. 2: »Tam se nad gorami — Našim' bo ustavil.« —

»Jako neprijeten je nadalje hijat mej dvema kratkima nepoudarjenima glasnikoma, keder stoji eden od njiju namesti dolgega poudarjenega. Dva taka hijata imata ostala dva verza ravno omenjene kitice: »V zlato se obleko — Zarjino opravil.« Neblagoglasen je še posebno poslednji, ker se začenja druga beseda s tistim glasnikom, s katerim se prejšnja končava.«

Napósled se zdi Škrabcu zlasti neprijeten tudi hijat za nedoločnim ali polglasnim *i* in *ü*; prim. Jenko, str. 89., posl. kit.: »V tebi odseva — Vsacega dneva — Svit se mi ali tema —«; str. 117., posl. kit.: »Legla je, pa ni več vstala — V Bogu osmi dan zaspala«. — Navedeni članek Škrabčev je pa imeniten in čitanja vreden tudi zagadelj, ker navaja pomočke, kakó naj bi se naši pesniki izogibali hijata.

V Levstiku nahajamo vse tri vrste, ravnokar grajanih hijatov. Takoj na prvi strani: »Pesnij« (I. 11.) nahajamo te-le primere: Misel skrita iz srca; Ž njimi so od nekda glavo — Ovijali ti možje; Ovne tolste na oltár; Kaj bi li od mene vzela?; Če utegne ti vgoditi. — I. 12.: Srce si mi obudila; Svet mi ž njimi osladila. — I. 16.: Pesen te ne obogati; — Vsa uvene zelenina. — I. 17.; Le izguba i zamuda. — I. 18.: Mir po delu uživajte, a v prvi izdaji bolje: Zaželjeni mir vživajte. — I. 20.: Vijolice glavo obéšale spet; Ozira v gore se i ravne širjave — V drevesno ozira se brstje mlado. — I. 28.: Ki trdó srcé užgêjo. — I. 30.: V brstji skačejo okoli. — Svitlost se bo dneva unela. — I. 59.: Ure, dni i vse noči. I. 73.: Če mi ugasne ali ne (čitaj jambiški). — I. 85.: Diš izprelepó. — I. 101.: Če zlatocvetno nje teló odbral. — I. 103.: Povéj, kedáj okó o meni tvoje. — I. 106.: Ter dušo mladí i teló. — Medlí i kipi, omaguje. I. 120.: V gostej šumi izgubljen. — I. 138.: Užé se jutri iznevéri. — I. 139.: Smrt bi utegnila priti. — I. 144.: Svoje mu uhó odprl (č. trohajično). — I. 163.: Ako v očéh se ujame okó. — I. 168.: I zato oziramo se k Tebi. — Sinidzezo pa sem si zabeležil samó jedno, namreč I. 169, kjer se nahaja poleg hudega hijata: I bléde mu um se od vročine hudé (čitaj: se^od).

Toda čemu bi kopičil primere, saj jih čitatelji najdejo skoro na vsaki strani, po jednega, pa tudi po več, kolikor toliko zevajočih. Želim in upam samó, da bi te opazke o hijatu Škrabčevemu nauku, katerega so doslej vsi pesniki naši z Levstikom vred tako teneljito — prezirali, pomogle vsaj nekoliko do zaslužene veljave.

Živo čutim, da bi se o Levstikovih poezijah utegnila zastaviti še mnoga vprašanja, katera bi pristojalo rešiti vestnemu ocenjevalcu, n. pr.: ali nam bolje ugaja poslednja redakcija njegovih poezij ali prvotna; kako da sodimo o pesnikovih slovniških posebnostih,¹⁾ o česti porabi »knittel-verzov« v šaljkah in puščicah i. t. d. Toda nekoliko so o teh vprašanjih razpravljali drugi poročevalci in tudi pisatelj teh vrstic sam v podlistku letošnjega »Slov. Naroda«, v 90. in sledečih številkah, nekoliko nam nanese morda še prilika razgovor o tej ali oni točki, kadar izideta še poslednja zvezka Levstikovih del. Vrh tega so nam itak preko mere narasle pripomnje o Levstikovih poezijah, ki bi imele biti po prvotnem našem načrtu samó uvod glavnemu predmetu naše razprave, o ceni Levčeve izdaje. Te opomnje pa priobčimo v prihodnji številki. *V. Bežek.*

¹⁾ Evo jih nekaj: perút poleg perot; grozdijče, Šmarjno goro; po stázi suhej; z vlasci nam. lasci; vetrove, valove, kristjane, zvezdarje, Tatarje, Tatare, nom. pl.; očesi mokré (I. 54) ležam dat. pl.; v jutranj žar I. 95; mi, vi, nam, me, ve; jedva srce (nom. sing.) jeden (namreč up. accus. sing.) kupi I. 23; družé nam. družijo; orodnik brez predloga; pojiti z roditelnikom: Pojíl bi cvét vodé hladéče I. 40.

Češka književnost.

Piše J. L.

(Konec.)

Češka književnost se je razvila v poslednjih dvajsetih letih takó močno, da se ji mora čuditi vsakdo, komur je znano, da je iz nova oživila pred 100—120 leti in da so bile še pred 45 leti samó osnovne šole po kmetih češke. Mesta so namreč imela le nemške šole, čeških srednjih šol ni bilo. Sedaj imamo češko vseučilišče, češko politehniko, 16 realnih gimnazij, 24 gimnazij, 11 realek, 11 učiteljskih in 1 višjo dekleško šolo. Na vseh teh učiliščih je nemščina neobligaten predmet in vsi predmetje se razlagajo le češki.

Rekel sem, da je treba za pravo poznanje češke književnosti poznati tudi mnogo takih okolnosti, katere pospešujejo nje razvoj, in da je med

njimi najimenitnejša ta, ker je češki narod čitateljski v taki meri, v kakeršni morda ni drugega. Vzrok temu je seveda njemu že prirojeno veselje do čitanja in z njim vedno hrepenenje po znanostih; ali da se mu prebudi to veselje, temu je bilo treba bučiteljev, in da se vzgoji za višji namen narodnega in politiskega življenja, za to je bilo treba zopet vzgojiteljev. Mož je bilo treba, kateri bi bili narodu pokazali pot do njega sreče, mož, ki so sami široko cesto gradili čez puste hribe in doline, čez brezdna in prepade. Da se je češko šolstvo pozneje tako razvilo, kakor je vidimo sedaj, to je samo jedna izmed mnogih drugih posledic delovanja tistih mož.

Vsak narod ima v vsaki dobi svoje prvake, kateri so njega »talentje«; pravi genijalni možje se ne rodé vsake dobe, dà, marsikdaj mine stoletje in zopet stoletje, predno mu vzide zvezda prve velikosti, katero smé narod po pravici častiti z imenom »genij«. — Tù pa sem zopet dospel k okolnosti, o kateri se ne morem izreči drugače, nego da je bila za češki narod prava sreča, kakeršno zgolj slučaj marsikdaj podeli nesrečnim narodom. In ta sreča je bila, da so se v prvi polovici tega stoletja prikazali v češkem narodu možjé, katere bi takisto vsak narod ponosno štel v svojo diko. S skupnim delovanjem so zgradili pot, po katerem sedaj napreduje češki narod. Njih misli so prešle v misli vsega naroda, in njih navdušenje je prešinilo srce vsakega zavednega Čeha. Ti vzgojitelji in nesmrtni voditelji naroda češkega so Dobrovský, Jungmann, Palacký in Šafařík, po njih pa velika talenta Kollár in Čelakovský. Dasi je Dobrovský, viděč, kakó leži narod v smrtni omedlevici pred njim, sam dvojil, da se vzdrami za zdravo, gibično življenje, vender je delal in delal, da mu razveže jezik; slutil pač ni, kakó bode njega delovanje koristno tudi ostalemu slovanskemu svetu. Kaj naj porečem o drugih velikanih? Življenjepisi vsakega izmed njih je že velik del zgodovine novočeške književnosti, dà, reči smem: ako bi ne bilo teh šest mož, češki narod bi sedaj umiral in za sto let bi ga ne bilo. Treba je znati, kakó je vsak vplival na ožje in širše kroge po vsem narodu in to ne le s književnim delovanjem, ampak tudi z živo besedo. In ti krogi so bili v plemstvu, v višji in nižji duhovščini, v učenjakih, profesorjih in pisateljih, končno tudi v dijaški mladini. S plemstvom sta Dobrovský in Palacký imela povesljive dotike; na pisateljstvo in dijaštvo je močno in kot pravi oče vplival Jungmann; z vsem slovanskim svetom pa so bili v zvezi Šafařík, Kollár in Čelakovský. V češkem narodu ni bilo ni jednega izobraženca, kateri bi se ne bil globoko klanjal tem možem; rodoljubje je bilo geslo vsakega zavednega Čeha, in ker je bila duhovščina glavno zastopništvo češkega razumnštva in ker se je v nji in po nji tudi v narodu rodoljubje gojilo najčvrsteje in najobsežneje, zató je značilno znamenje óne dobe, da nobeden češki duhovnik ni bil sovražen Palackemu, Šafaříku in Kolláru, dasi so

bili protestantje. Značilno pa je tudi to, da je bila češka duhovščina v kraljevstvu čistega slovanskega mišljenja.

Delovanje imenovanih šestih — naj rečem — novodôbnih apostolov češkega národa je bilo sistematiško, in posledica temu je bila zdrava organizacija v češki književnosti od zdolaj do vzgor. Povsod se vidi širok in trden temelj; vsa literatura počiva na vsem národu, národ je ž njo zrasel, on živi v nji, ona v njem. Velike reči potrebujejo za svoj razvoj veliko časa, in takó je tudi češka književnost potrebovala 70 let, dokler ni bil národ zánjo takó vzgojen, da bi bila mogla cvesti tudi v strogih znanostih. Dočim so mnogi pisatelji obdelovali polje prstonárodne književnosti, pripravljali so že posamezni učenjaki tlà strogemu znanstvu. Najprej se je to godilo v »učeni společnosti«, ki je bila iz početka (od leta 1768. kot zasebno, od leta 1784. pa kot javno društvo) v prvih desetletjih samó nemško društvo, izdajajoče zgolj nemška dela; ko pa so v njem čimdalje bolj narastali češki člani, izdajalo je tudi čimdalje več čeških del in sedaj se je malone izpremenilo v čisto češko društvo; zakaj med njega rednimi in izrednimi člani (skupaj 175) je dandanes samó 7 Nemcev. To društvo ima na razpolaganje vsako leto 5.300 gld. kot stalen dohodek iz svojega posestva, in njega člani ne plačujejo udnine. Sedaj izdaja »Archiv český« (letos XI. zv.), poleg njega pa manjša dela. — Ker je bilo to društvo v dvajsetih letih tega veka še prenemško in ni bilo lahko videti, kdaj prevlada v njem češki živelj, potrudili so se Palacký, Jungmann, Šafařík in drugi prvaki, da se je za izdajanje le znanstvenih čeških del dné 1. prosinca 1831. leta osnovala Matica češka. O nji izpregovorim prihodnjič več; danes omenim samó to, da ima osnovnega kapitala 100.000 gld. in 4200 članov, da plača vsak član jedenkrat za vselej vánjo 52 gld. 50 kr. ali pa v petih letih (moralná oseba pa 105 gld.) in da dobivajo člani na leto za 7 gld. 50 kr. znanstvenih knjig.

Zavod pa, s katerim venča češko rodoljubje sámó sebe, to je »Česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění«, osnovana predminulega leta. Kolik razloček je tù v razmerji denášnjem in pred 40 leti! Še Jungmann († 1847.) je oskromno vzdihal, da bi imel češki národ vsaj jedno češko učiteljišče! Palacký († 1876.) pa niti ni slutil, da bomo za nekoliko let imeli češko univerzo; in kakó bi mu bilo srce zaigralo, da je videl dozidano mogočno poslopje češkega muzeja; kakó bi mu bila zalesketala solza radosti v očeh, da je v panteonu češkega muzeja začel prvo zborovanje češke akademije kot prvi predsednik njen! Telesno ju ni več med nami, ali duh obeh in njiju sotrudnikov še živi, in kar smo in bomo, to je in bode zmirom delo novodôbnih naših apostolov!

L I S T E K.

† **Andrej Komel pl. Sočebčan.** Zopet nam je zabeležiti izgubo neumornega delavca na književnem polju: dué 12. m. m. je umrl v Gradci vpokojeni c in kr. major Andrej Komel pl. Sočebčan. Porojen leta 1828. v Solkanu pri Gorici od preprostih roditeljev, prišel je leta 1848. k vojakom, kjer je vzgledno služil petindvajset let in se od prostaka povzdignil do majorja. Leta 1866. je bil odlikovan s srebrnim križcem z vojno dekoracijo in bil zajedno vplemeniten. Pokojnik je spisal vsega skupaj 16 vojaških poučnih knjig za slovenske vojake ter jih tudi izdajal ob svojih troških; lani še je izšla njega poslednja knjiga »Puška repetirka«, v kateri je naznanil, da je poslovenil in za tisek priredil zopet novo knjigo »Poučilo o streljanju«. — Naš list je sicer že v prejšnjih letih zaporedoma poročal o knjigah tega izbornega pisatelja, vendar utegnemo še kdaj pozneje iz strokovnjakega peresa priobčiti posebno poročilo o njega življenju in delovanju. Plemenitemu možu bodi ohranjen iskren in hvaležen spomin!

Književno naznanilo. Začel se je tiskati „Slovensko-nemški slovar“, ki bode izdan ob troških rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa in ga je uredil prof. M. Pleteršnik.

Iz nabranega gradiva se je dal sestaviti tak slovar, ki bode najbolj služil praktičnim namenom. Da bi pa kazal natančnejšo podobo našega jezika, dodala so se še naglasna in izreko nekaterih glasov določajoča znamenja, toda samo le na čelu stoječim tolmačenim besedam, in imenovani so tam, kjer se je potrebno zdelo, s kraticami viri, iz katerih je kaj vzprejeto v slovar; besedam in rekom povsod ali široko po Slovenskem znanim in sploh rabljenim, kakor tudi onim tujkam, ki se največ za znanstvene pojme nahajajo malone v vseh evropskih jezikih ter niso v slovenski obliki malo ali nič izpremenjene, nič ni pristavljeno. Pa umeje se samo ob sebi, da pripisani citati ne morejo imeti tega pomena, da se dotične besede nahajajo samó pri teh pisateljih in v teh spisih ali v teh krajih, ki so omenjeni, drugod pa ne; tako obširno nikakor ni bilo nabrano gradivo.

Naglas se ravna najbolj po načelih razloženih v razpravah profesorja M. Valjavca, priobčenih v „Radu jugoslavenske“ akademije“ („Prinosi k naglasu u novoslovenskom jeziku“), in po govoru kranjskem, zlasti dolenjskem; naglasna znamenja so z neznatno izpremembo od Vuka Št. Karadžića rabljena, izreko določajočih znamenj pa je bilo treba nekoliko novih izmisliti. Gradivo slovarsko je obsežalo rokopisne slovarje, večje in manjše zbirke med narodom nabranih besed in izpiske iz tiskanih slovenskih slovarjev in drugih knjig od najstarejše do najnovejše dobe.

Vzprejeto je v slovar vse besedje, kar ga je ponujalo gradivo, ako se je urednik prepričal, da je narod kje govori ali da se rabi v knjigah. Zato so tudi med narodom in v knjigah navadne in udomačene tujke vzprejete; niso se pa vzprejele v novejšem času in po nepotrebnem iz sosednjih jezikov vzete kakor tudi iz knjig ne one besede, ki so napačno skovane ter si niso po obširnejši rabi pridobile veljave; tudi niso vzprejete brez potrebe iz drugih slovanskih jezikov vzete besede.

Takim besedam, pri katerih je menj jasno, kako so nastale, zlasti tujkam, katere je narod v starejših dobah vzprejel iz sosednjih jezikov, dodajala so se, kjer je bilo mogoče, kratka pojasnila, primerjajoča one besede, iz katerih so nastale ali s katerimi so v zvezi.

Pisava je povsod, tudi v citatih, kolikor mogoče jednaka, ker je delu poglavitni namen praktična porabnost, katero bi različnost v pisavi citatov le ovirala. —

Slovar bode izhajal v sešitkih po pet pól obsezajočih. Vsakih pet do šest tednov pride po jeden sešitek na svetlo. Prvi sešitek bode izdan koncem meseca decembra. Koliko bode vseh sešitkov, tega ni moči zdaj natančno povedati; utegne pa jih biti okolo dvajset. Cena vsakemu sešitku bode 50 kr. Naročila vzprejema Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

Janežičev slovensko-nemški slovar. Družba sv. Mohorja je pred nekaterimi leti naprosila g. prof. *Fr. Hubada* (ki je sedaj pridržen naučnemu ministerstvu), da oskrbi tretjo izdajo Janežičevega slovensko-nemškega slovarja. Prof. Hubad je svoje delo do malega zvršil, takó da bode knjiga do novega leta natisnjena. Slovar je slovensko-nemški del k Bartelovemu nemško-slovenskemu delu in bode obsejal na 55 do 57 pólah iste oblike, kakor jo ima Bartelov slovar, nad 60.000 besed. Urednik se je oziral tudi na tujke, katerih se ne moremo izogibati, vendar je vsaki dodal tudi pristen slovenski izraz. — Uverjeni smo, da bode novi slovar prav dobro ustrezal vsakdanji rabi, kateri je namenjen.

Venček pravljic in pripovedek. Slovenski mladini spisal *Josip Freuensfeld*, Celje 1892. Samozaložba. Tiskal Dragotin Hribar. — V tej knjižici čitamo dvanajst pravljic in pripovedek, ki se bodo hitro prikupile naši mladini. G. pisatelj piše lep, pravilen jezik in pripoveduje vseskozi živo, časih pesniški nadihnjeno. Sosebno ga moramo pohvaliti, da je povil v svoj „Venček“ zgolj takšne pravljice in pripovedke, ki imajo tudi etiški moment. Lepi sta zlasti pripovedki „Sveti vir“ in „Morska roža“, sevda je poslednja precčj posneta po Andersenovi „Materi“. Zbirko g. Freuensfelda toplo priporočamo šolskim našim knjižnicam. Dobiva se samó pri izdatelji v Ljutomeru in stane 35 kr.

Šaljivi Jaka ali zbirka najboljših kratkočasnic za slovensko mladino. Nabral in priredil *Anton Kosi*, učitelj. I. zvezek. V Ljubljani. Izdal in založil Janez Giontini 1892. 79 str. Cena 24 kr. — Vsebina je razvidna iz naslova, obseza pa „Šaljivi Jaka“ vsega skupaj nad dvesto dobro izbranih kratkočasnic, ki so razdeljene v tri skupine: „Iz vsakdanjega življenja“, „Iz šole“ in „Iz zgodovine“. Zbirka je lična po obliki in pisana v prijetnem, lahko umevnem jeziku; ker mimo tega takšne zbirke doslej še nismo imeli — Brezovnikov „Šaljivi Slovenec“ je namenjen le odraslim Slovencem — zató jo radi priporočamo.

Iskrice. Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenskej mladini poklonil *Janko Leban*, nadučitelj. III. zvezek. V Gorici. Založil in tiskal Anton M. Obizzi 1892. 76 str. — „Iskrice“ obsejajo poleg predgovora (posvečenega mladini, ne mladosti!) 16 izvirnih in preloženih pesmij ter 20 povestic. Vsebina je primerna, marsikaj pa je tudi pretiranega, zlasti v pesmih, ki se g. pisatelju sploh niso nič kaj posrečile. Vse prav, da so lepó poučne, toda nekoliko pesniškega zanosa je vendarle treba tudi poučni pesmi, da ni zgolj verzificirana proza. Nekatere izraze bi bil g. pisatelj lahko izpustil in takisto zatrl mnogo banalnostij. — Zakaj ni pri „Poslancih smrti“ povedano, da je pripovedka poslovenjena? — Navzlic posamičnim nedostatom želimo drobni knjižici, da se razširi med mladino; izvod stane 25 kr., po pošti 28 kr.

Ilustrovani národní koledar za navadno leto 1893. Celje. Uredil in izdal Dragotin Hribar. — Najnovejši letnik tega koledarja, katerega izdaja g. Dragotin Hribar že peto leto, izvestno je najlepši proizvod koledarske književnosti, kar se jih je kdaj izdalo pri nas. Poleg navadnih koledarskih stvarij prinaša nastopno skrbno izbrano vsebino: 1. „Mihael Vošnjak, oče slovenskih posojilnic“ (s podobama Mihaela in dr. Jožefa Vošnjaka). 2. „Car Vahťáng“. Gruzinska balada. Ruski zložil Vasilij Vjeličko, preložil A. Askere. 3. „Igra s srečo“. Novela *Pavline Pujkove*. 4. „Iz moje humoristiške mape“.

S. M. 5. „Večerni zvon“. Pesem. Sava. 6. „Iz popotnih spominov“. Spisal Ahasver. 7. „Selitev Slovanov proti jugu“. Spisal S. Rutar. 8. „Kopališče Diana v Celji“ (s podobo). Knjigo lepšajo nadalje slike „Visoka politika“, „Celje“ (po fotografiji S. Magoliča), „Na morskem obrežju“ in „Hradčin“. Koledar je torej opravljen takó, da je dostojen vsakega salona. Dobiva se pri založniku v Celji in po vseh knjigarnah. Cena ukusno vezanemu izvodu 1 gld.

Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda. VI. izdalo in založilo vodstvo. V Ljubljani Tiskala „Katoliška Tiskarna“. 1892. — To najnovejše izvestje naše šolske družbe poroča na uvodnem mestu o redni VII. veliki skupščini v Postojini dne 28. malega srpana t. l., potem pa navaja darove, podružnice, pokrovitelje, družbino vodstvo, nadzorništvo, razsodništvo in društvene zavode. Dohodkov je bilo 1891. leta 9905 gld., troškov pa 8556⁷⁷ gld., torej se kaže prebitka 1348²³ gld. Družbino imenja je znašalo koncem 1891. leta 11992³⁵ gld., ne všteti posojil raznim šolskim občinam za zgradbo šolskih poslopij. Družba je nabrala doslej 44318 gld., izdala pa 32325 gld. Končni blagajniški ostanek je znašal torej 11992³⁵ gld. Družbini zavodi so stali minulega leta 5108⁴⁸ gld. Podružnic je bilo 105, in sicer na Kranjskem 45 z 2835 družabniki, na Štajerskem 28 z 2464 družabniki, na Koroškem 14 z 2061 družabniki in na Primorskem 18 s 1647 družabniki. Vseh družabnikov je bilo torej 9007, in sicer 83 pokroviteljev, 851 ustanovnikov, 4157 letnikov in 3482 podpornikov. Po veliki skupščini se je ustanovilo še 15 ženskih podružnic. — V družbinem vodstvu so vsi lanski člani. — Družba vzdržuje otroške vrtece v Celji, pri Sv. Jakopu v Trstu, v Rojanu, na Greti (nov), v Pevni pri Gorici, v Ločniku (nov) in štirirazredno šolo pri Sv. Jakopu v Trstu ter podpira otroški vrtec v Podgori pri Gorici in štiri šolske zavode goriške „Sloge“. — O prelepem književnem delovanju naše šolske družbe smo letos govorili že večkrat; iz dotičnih poročil in takisto iz tega kratkega posnetka se vidi vsaj približno, kaj je »Družba sv. Cirila in Metoda« naša književnosti in národu slovenskemu. Daj Bog, da bi nam krepko uspevala tudi odslej!

Muzikalije »Glasbene Matic«. Kakor smo že poročali, izdala je »Glasbena Matica« za leto 1892. svojim članom tri klavirske skladbe: »Kje so moje rožice«; fantazija, zložil P. Hugolin Sattner; »Zagorska«, lahka koncertna fantazija na slovensko národno pesem, zložil Anton Foerster, op. 51., in »Rapsodija na slovenske národne pesmi«, zložil Karol Hofmeister, op. 4. — Sattnerjeva skladba je kratka in lahka fantazija ter se ne vzpenja do glasbe, ki uporablja velike tehniške pomočke — saj kaj takega tudi ni namerjal skladatelj — temveč v prikupni preprostosti podaja prirodno nadarjenost, spojeno z milino národne pesmi.

Prav srečna je bila misel, da nam je »Glasbena Matica« podala ta nežni biser národnega napeva, in uverjeni smo, da se bode Sattnerjeva skladba našemu občinstvu hitro prikupila takisto po zvokovni lepoti in plemenitem slogu. — Kar se sploh tiče transkripcij, varijacij, fantazij, rapsodij i. t. d., ki se zlagajo na národne pesmi ali národne motive, mislimo, da sta možni dve obliki. Skladatelju ne kaže jemati pesmi preprostega značaja niti s prebogato harmonizacijo niti s preumetnim spremljevanjem. Druga oblika pa je óna umetna, da skladatelj národne pesmi ali národne motive uporablja takó kakor n. pr. Smetana in Dvořák, ki snujeta iz njih v polifoniji in v umetnih oblikah instrumentalno ali vokalno najkrasnejša dela resnično velike národne umetnosti. Tudi pri nas se je že poskušalo táko obravnavanje, ali kaj dovršenega še nismo dobili. Skladatelju treba, da pozná svojo zmožnost, in potem si vóli, kakó uporabljati národne motive; čím više osnuje skladbo, tem ostreje ga mora sevéda ocenjevati kritika. —

Gg. Foerster in Hoffmeister sta vtisnila svojima skladbama umetnejšo obliko. Prvi imenuje svoje delo koncertno fantazijo, drugi rapsodijo. Priznati pa moramo, da Foersterjeva skladba ni koncertna fantazija višjega zloga, nego zgolj lepó zveneča salonska skladba o národnih pesmi »Zagorski zvonovi premilo pojó.« Motivi, vzeti iz melodije, spremljani z razloženimi trizvoki in prepleteni z vrinjenimi akordnimi figurami, ti so uvodni stavek, ki sicer primerno pripravlja na poznejši glavni del, toda v obliki nazadujoče kadence merčč na dominantnoseptakord, v 9., 10. in 11. taktu ni baš skladno razširjen v prilog pesemskemu značaju. Najlepši del vse skladbe je šestnajsttaktovni glavni stavek, pisan več v orgeljskem nego klavirskem načinu; tu nas očaruje oboje: lepota plemenite národne melodije in prirodojasna skladnja v soglasji z národnim značajem. Nastopne varijacije se gibljejo po načinu izvrševanja in izvajanja nizdolu, ker ne povišujejo vsebine in oblike národne pesmi. Prva varijacija »più animato« je sicer blagoglasna, salonska, toda izvédena je prejednakomerno z razloženimi trizvoki. Srečna je bila misel izpreminjati témo v e-mol po prehodu, ki zakesneva napredovanje, toda stavek ni dovolj klavirski za melodijo. Drugi del tega stavka »più animato« po spremljevanji vse melodije spominja lepega toda precčj suhotnega zloga v znanih etudah Czernega. Poslednji del »allegro moderato« se popolnoma raztvorja v etudno obliko; bistvo nežno-národnega napeva se polagoma razgublja, in napósed ga zatara forte. Najmenj nam prija končni stavek v grandioznem »fortissimu«, ki se kár nič ne ujema s presrečno melodijo. Iz kratka: vtisek glavnega stavka na tretji strani in nekaterih varijacij je dober, sicer pa se nam vidijo nekateri navedeni deli Foersterjeve skladbe ponesrečeni. — Gospod Hoffmeister je izvédel svojo rapsodijo umetneje, bodisi po obliki ali po vsebini. Za glavne motive si je izbral krepkejši in ritmiško živahnejši pesmi »Jaz pa pojdem na Gorenjsko« in »Ko sem k nji prišel«, ki mu dovoljujeta večjo ritmiško mnogostranost, živahnost in krepkost. Zamolkli motivi na raznovrstnih oddaljenejših harmonijah najprej le rahlo in nedoločno uvajajo glavno témo prve pesmi, ki ie sploh v marsičem jako zanimljiva po ritmiški skladnji in izpremenjenem taktu; tudi je nekaj posebnega, ker jo pojó precčj različno. V rapsodiji jo čujemo najprej pianissimo, spremljano z živahno stakativirano kontrapunktiško figuro, potem pa zveni krepko v »largamentu«; ritmika in spremljevanje krepke téme se izpreminja, in napósed prvo kitico završuje zaúk. Druga kitica (vivo) je izredno ljubka zlasti zató, ker skladatelj lepó razvija in oblikuje óno živahno kontrapunktiško figuro v spremljevanji; konec (largamente) pa je poln in krepak po melodiji in spremljevanji. — Za to pesmijo čujemo témo druge národne pesmi »quasi presto, capriccioso« najprej v basu, potem v prvem glasu s preprostim, toda izbrano ritmiškim spremljevanjem, primernim zaúkom in mirno sklepovno obliko. Z modulacijo v spodnjo dominantno se fantazija razvija in razširja čimdalje slobodnejše; polagoma prihajajo iz tehniških pasáž in figur klavirske igre zopet motivi prve pesmi v duru in molu, kopičijo se mogočno v largu in se končno iz čimdalje večjih terratiških in kontrapunktiških zapletkov zmagovito razvijó v efekten konec pesmi »Jaz pa pojdem na Gorenjsko«. Vtisek vse rapsodije je v obče rapsodistiški. Obema krepkima melodijama bi se bil dobro prilegal rahlejši srednji stavek v pesemskem zlogu, ki bi bil primerno obogatil tematiško vsebino. —

Da izrečemo splošno sodbo o teh klavirskih skladbah: Navzlic nekaterim nedostatom priznavamo drage volje, da je »Glasbena Matica« z letošnjimi muzikalijami dobro ustregla upravičeni želji po národnih glasbi v koncertih in domačih salonih. Uverjeni smo torej, da bode naše občinstvo rado sezalo po teh najnovejših glasbotvorih!

Slovensko gledališče. V minulem času je bilo z všteto predstavo dné 29. vinotoka devet predstav, med njimi tri novosti. Prvič se je predstavljala dné 29. vinotoka

francoska Bissonova veseloigra v treh dejanjih »Pokojni Toupinel«, dné 1. listopada »Mlinar in njegova hči«, dné 6. burka »Dve tašči« in »Mornarji na krov«, dné 9. burka (recte veseloigra »Zlati pajek«, dné 12. značajna slika »Gospod Grobski«, dné 17. veseloigra »All right!« in opereta »Cannebas«, dné 20. prvokrat Stroupežničkega národna igra v štirih dejanjih »Naša kri«, dné 23. veseloigra »Išče se odgojnik« in prvokrat Offenbachova opereta v jednom dejanji »Svatba pri svetilnicah«, končno dné 26. dr. Vošnjakova veseloigra »Svoji k svojim« in opera »V vodnjaku«. — Izpregovorimo najprej nekaj malega o reprizah. Brezpametno bi bilo zahtevati, da bi nam gledališki list za vsako predstavo naznanil nov gledališki prikaz, ali novost — bodi to odkritosrčno povedano — bilo je doslej vsekakor premalo. V deželnem gledališči se je dosihdob vsega skupaj uprizorilo 18 slovenskih predstav, izmed teh pa so bile nove samo štiri igre, oziroma opere. Kdor po teh številkah sodi napredovanje naše dramatike, ne more si ustvariti ugodne slike o nji. Dramatično društvo bode moralo, in sicer čim prej tem bolje, spopolniti svoj repertoar z novejšimi igrami, sosebno ker je resnica, da slovensko občinstvo prav zato, ker vidi le malo novega, naše gledališče precej zanemarljivo. Za čitalnico je bilo končno marsikaj dobro, kar se mora v deželnem gledališči korenito izpremeniti. Tudi naš operni in operetni repertoar je dosti nedostaten. Vse prav, da smo videli in slišali »V vodnjaku«, »Mesečnico«, »Vzbujenega leva«, »Pot po nevesto«, »Zaroko v kletki«, »Mornarji na krov«, »Cannebas«, »Svatbo pri svetilnicah« in morda še kaj, česar se hipoma ne spominjamo, toda gledališko občinstvo hoče tudi novejšega glasbenega užitka. Nikar se nam ne ugovarjaj, da je naše razmerje neugodno! Saj imamo nekaj rutiniranih solistov, ko bi se radi učili večjih partij, samo da se jim o pravem času izročé nove naloge, ne pa šele potem, ko je ta ali ona opereta že do dobra — premlaćena!

Izmed repriz bodita hvalno omenjeni predstavi »Zlati pajek« in »Gospod Grobski«, ki bi bili resnično lahko privabili več in hvaležnejšega občinstva. Kar se pa dostaje igre »All right«, želeli bi, da se vender že odstavi z našega repertoarja. Ne gledé na to, da je spisana o priliki, ko so leta 1885. ameriški Čehi prišli v Prago, nikakor nima tolike vrednosti, da bi se redno predvajala v vsaki sezoni; Štolba je spisal dókaj boljših stvarij! V Vošnjakovi igri »Svoji k svojim«, ki se od leta 1889. ni več predvajala na ljubljanskem odru, ugajal nam je sosebno gosp. Danilo, kateremu gré vsa zahvala, da je igra uspela navzlic skrajni nerodnosti gosp. Trnovskega in navzlic temu, da se gosp. Verovšku niti sanjalo ni o njega nalogi.

Da se je vzprejel v repertoar našega gledališča »Pokojni Toupinel«, to le odobrujemo. Snov te igre je sicer precej lahka, ali v dvogovorih se pojavlja ves francoski esprit, in zapletki nas zanimajo od začetka do konca. Rentirja Duperrona in njega soprogo sta vrlo kakor po navadi predvajala gosp. Borštnik in gospá Borštnikova; tudi gosp. Danilo je bil dober kapitan Mathieu, gospodičina Savčeva pa je iz lahkožive »pastirčice« prav po nepotrebnem in neupravičeno ustvarila honetno meščanko, ne kdo vé kaj prikupno. Krepko jo je podpiral gosp. Urbančič, čegar komponist Valory je bil jedna najnesrečnejših figur, kar smo jih kdaj videli.

Stroupežničkega národno igro »Naša kri« (v izvorniku »Naši furianti«) je vzprejelo občinstvo z živo pohvalo, katere je tudi do cela vredna. Jaka Repnik, kmet in prvi svetovalec, z njim Lipe Dobovec, kmet in župan slemeniške občine, to sta dva izvrstna tipa naših trdoglavih kmetskih velikašev. Obema je prisojena v igri velika naloga, druge osebe so podrejene važnosti. Dasi je dejanje precej oskromno, vender riše pisatelj kmetsko življenje takó zanimljivo in jasno, da se bode »Naša kri« hitro omilila širšemu občinstvu, kakor se je n. pr. »Revček Andrejček«. Velika hvala za lepi uspeh gré gosp. Fr. Gestrinu, ki je igro res izvrstno prikrojil našemu razmerju. Želeli bi pa, da se óni prizor,

ko stari Dobovec na dolgo in široko razklada, kakó je dobil svoje zlatnike, primerno okrajša. Predstava je bila jedna najboljših. Gg. *Boršnik* in *Verovšek* st. sta bila izborna v maski in igri, gospodičina *Nigrinova* nam je sosebno ugajala v tretjem dejanji kot jezična županja pri seji občinskega sveta (jako originalen prizor!). epizodisti so zadoščali. Gospodoma *Podgraškemu* in *Šturmu* bi priporočali več zmernosti, gospodu *Podčavenskemu* pa mimo te še primernejšo masko. —

Razpravljati nečemo, ali je bila dobra misel, da se je presadila k nam Offenbachova opereta »Svatba pri svetilnicah«, ki sicer drugje mirno počiva v gledaliških arhivih; omenjamo samo, da je v nji kakor prej v opereti »Cannebas« in pozneje v operi „V vodnjaku“ nastopil gosp. *Pavšek*, novoangažirani naš tenorist. Vajen sicer še ni gledališkega odra, toda prikupil se je občinstvu s prijetnim svojim glasom. Ker imamo torej sploh dobre soliste (g. *Fedizkovskega*, gospó *Grbičevu* in gospodičino *Daneževu*; tudi gospodičina *Nigrinova* bi bila porabna lokalna pevka), bila bi slovenska opera oziroma opereta lahko vse kaj drugega, nego je. Upajmo, da se skoro odpravijo vsaj nekateri nedostaki!

Iz muzejskega društva. Na mnogobrojno obiskanem mesečnem shodu dne 11. listopada je predaval g. prof. *S. Rutar* o najnovejših izkopinah ob dolenski železnici in na Drnovem pri Krškem. C. kr. osrednja komisija za umetniške in zgodovinske starine je dovolila podporo 100 gld. za preiskavanje ob tej progí. V Kurji Vasi so se odkrili ostanki stare rimske ceste, za streliščem grobovi z žarami, novci cesarja Trajana in svetilnica z znamko »Cassi«, in na mestu, kjer stoji novi kolodvor, ceví rimskega vodovoda. Na vrhu griča, katerega sedaj odkopavajo, stalo je nekaj gradišče. Sledovi rimskih starin se nahajajo tudi ob daljni progí do Grosupelj. Najiminitnejše so izkopine, katere je izkopal g. predavatelj s pomočjo g. Pečnika na 499 m visoki gori Sv. Magdalene pod Šmarjem in v nje okolici. Blizu Paradišča so se odkrili rimski grobovi iz II. stoletja, toda ker so bili preplitvi, niso se ohranili dobro. Najlepše in najbogatejše gradišče je stalo na gori Sv. Magdalene. Okolo cerkve sta dva nasipa, katera sta bila ograjena z dvojnim plotom od smrekovih kolov. Vso zagrajo so bili sovražniki razdejali in zažgali. Tu okrog je pod zemljo polno stariu iz prarimske dóbe. G. predavatelj je razkazoval lončeno posodo s čutarico, svetilnice, kelt, sulice, ročnik bronastega kotlička, krasne fibule, kolute in obeske, igle, uhanе in zapestnice. Sosebno bogato vsebino sta imela občinski pašnik »Laščke« in Joštárjeva njiva (ob poti v Slivnico pri Lipoglavu). Tu so našli mnogo lepih rdečih posod, zapestnic, uhanov, korald, fibul; sosebno lep nakras ima 65 cm visoko žara, jedinica svoje vrste; razven te je splošno pozornost vzbudila fibula s čolničastim lokom. Mrliče so na tem kraji ali sežigali ali pokopavali cele. Pri nekem ženskem trupu se je našlo po 13 do 15 obnožnih obročkov in nekaj manjših žar z okraski, kakeršni se doslej še niso opazili v kranjskih grobovih. Napósled je razkazoval g. profesor najnovejše izkopine s Krškega polja, kjer ležé pod zemljo še vedno bogati zakladi. Videli smo rimsko kamnoseško šestilo, stil za pisanje na voščene tablice, velik železen lemež, krasne novce, posebno lepo »lucillo« i. dr. Iz doslej odkritih gradišč je sklepati, da je bilo nekaj na Dolenskem več gradov in gorskih utrdeb nego dandanes vasij. G. predavatelj se je v svojem jasnem in jedernatem govoru oziral na sodobne starine drugih krajev, in primerjujé ocenil znanstveno vrednost kranjskih izkopin. Vsako starino je uvrstil v dotično dóbo in dodal še zanimljive podatke, ki značijo kulturo istega razdobja. Vse izkopane starine je g. prof. Rutar v imeni c. kr. osrednje komisije za umetniške in zgodovinske starine, podaril kranjskemu muzeju »Rudolfinumu«, in gospod dr. Papež jih je kot deželni odbornik namesto odsotnega kustosa vzprejel v varstvo. — Mnogobrojno občinstvo je g. profesorja pohvalilo z živahnimi dobroklici.

Anton Kaspret.

V spomin Antona Linharta namerja »Dramatično društvo« dné 28. t. m. uprizoriti igro »Županova Micka«, ki se je prvič predstavljala dné 28. grudna 1789. leta. Pred igro sámo in po nji se bode predstavljal dramatiški prizor »Pred sto letie«, katerega je po temeljitih studijah spisal dr. Vošnjak. Ta prizor se vrši isti večer, ko se je predstavljala v gledališči »Županova Micka«. V palači slovenskega mecena barona Cojza se zbirajo diletantje, kateri so prevzeli naloge v »Županovi Micki«. Tudi Vodnik, tačas kapelan v Ribnici, prihaja na vabilo Cojzovo, in v mikavnih pogovorih med Cojzom, Vodnikom in Linhartom se slika óna preiménitna dóba, ko je estetiški visoko izobraženi Cojz obema kazal pot, po katerem je urejati književno delovanje, da bi sezalo tudi v preprosti národ. Drugi del prizora se vrši po predstavi zopet pri baronu Cojzu, kjer je na čast predstavljavcem slavnosten večer, katerega se udeležita kot odlična gosta tudi deželni glavar grof Auersperg in tačasni mestni župan Podobnik. Vmes so vpletene ljubinske spletke predstavjalcev, katere Cojz dovoljno rešuje. — Naš list se je hotel v pričujoči številki dostojno spominjati odličnega zgodovinarja in pisatelja Antona Linharta ter priobčiti o njem korenit članek, katerega nam je nalašč za to priliko spisal znani historijograf Peter pl. Radics, toda zaradi nedostatnega prostora smo ga morali odložiti za letoletno številko.

Slovensko planinsko društvo. Nedavno se je osnoval v Ljubljani odbor, da osnuje na zdravi národni podlagi »Slovensko planinsko društvo«, katero bode svetu razkrivalo nadzemelske in podzemelske krasote slovenskih dežel, pospeševalo turizmo, popravljalo in napravljalo pota z znamenji in napisi ter olepševalo potovanje po slovenskih krajih. Na shodu dné 14. m. m. so bili izvoljeni: za predsednika deželni inženér g. Hráský, za odbornike pa gg. Jos. Hauptman, Fr. Triller, S. Kutar, Iv. Soklič, J. Mikuš, J. Borštnar, Jernej Žitnik in Fr. Tavčar. Prevažnemu društvu želimo, da si pridobi mnogo prijateljev in podpornikov. Ustanovnik plača jedenkrat za vselej 30 gld., vsak pravi član pa po 3 gld. na leto ali skupaj ali pa v obrokih po 50 kr. prvih šest mesecev. Razven tega doneska mora vsak pravi član plačati 1 gld. vzprejemnine.

Gorotan ali Korotan? V zadnjem času sem zasačil po različnih slovenskih časopisih pogostoma za ime koroške zemlje pisano: „Gorotan“ — „tožni Gorotan“, dasi je to do cela napačna pisava. V srednjeveških listinah čitamo ime koroške zemlje le v teh oblikah: Carantanum, Charanta, Charantania, Regio Karintana, Charentania. Slovenci tudi nikdar ne govoré „Gorotan, Gorošec, Goroška“, nego vedno le „Korotan, Korošec, Koroška“. Pišimo torej Korotan in ne Gorotan!

Fridolin Kavčič.

Beseda »Sternwarte«. Georg Buchmann v „Geflügelte Worte“ („Nach des Verfassers Tode fortgesetzt von Walter Robert-Tornow.“ 15. natisek. Berlin, 1887.) izpravlja na str. 70.: „Sternwarte ist ein von Popowitsch („Untersuchungen vom Meere“ Frankfurt und Leipzig 1750. S. 89) geschaffener Ausdruck. Nicht Haller bildete das Wort, wie Jahn „Deutsches Volksthum“ VIII, 1, 6 angiebt.“ — Žvab tega v „Ljublj. Zvonu“ I. na dotičnem mestu str. 425/26. ne omenja.

V. Bežek.

Romanje Slovencev na Ren. Dné 26. vinotoka je predaval g. J. Schmidt na shodu muzejskega društva o »romanji Slovencev na Ren«. Po poročilih nemških listov je predavatelj trdil, da so romali Slovenci v Ahen in druga mesta zato, ker so prebivalci ob spodnjem Renu obljudili naše dežele in ker so prebivalci naših dežel iz stare navade hodili na Ren v nekdaj svojo domovino častit malike in urejat družinsko razmerje z ondu ostalimi rojaki. Kakó in kdaj so prišli renski Nemci v naše dežele? Po bujni domišljiji g. Schmidta so se bili nemški Trevirci po bitki pri Veroni (leta 69. po Kr.) naselili po sedanjih slovenskih deželah. Loka, Trebnje, Trebelno, Hudinja so bile

nemške naselbine, in po vsi naši domovini so prvotno stanovali Nemci od spodnjega Rena. Ne spuščamo se danes v kritičsko oceno Schmidtovega sestavka; samo to omenimo, da ves spis mrgoli od zgodovinskih neresnic, in zato nima nobene znanstvene vrednosti. Metoda, po kateri raziskuje g. Schmidt prošlost naše domovine, ujema se z nekovo drugo metodo, katero zapažamo pri nas poslednje čase; zato so si dotični raziskovalni posledki precéj jednaki. G. J. Schmidt seče arheološke ozle z germanskim, nekdo drug pa s keltskim mečem; prvi se vozi poleg germanske boginje Nerthus po slovenskih deželah, drugi jadra v starodavni ladji poleg najslavnejših junakov črez kranjske hribe in doline . . . Znamenito!

B—t.

Operni pevec Fr. Bučar. Zadnjič smo poročali o lepem uspehu, katerega je dosegel naš rojak, operni pevec g. Tertnik na gledališču mannheimskem. Veseli nas, da se je tudi o drugem našem tenoristu, g. Fr. Bučarji, ki je angažiran na gledališču v Požunu, izrekla kritika jako ugodno. Nastopil je prvič v Verdijeve *Trubadurji* kot Manrico in pozneje v Mozartovem *Don Juanu* kot don Ottavio. Požunski listi trdè, da si smé g. Bučar po vsi pravici nadevati častni naslov umetnik.

Lotarijska direkcija v Ljubljani. Kolikor je znano iz zgodovine, uvéllli so lotarijo najprej v Genovi l. 1625., potem v Rimu l. 1741. in deset let pozneje tudi v Avstriji, ker je nosila državi velik dobiček. Tudi Krauska je dobila svojo lotarijo, ali zdi se, da ni posebno uspevala, zato so jo zopet opustili. Ko je prestala na Kranjskem, pošiljali so ljudje stavit v Benetke in v Gradec. Marmont, *»kraljestva maršal*, prvi poglavar po vsih illirskih deželah, vojvoda Raguze, spoznal je, *»kako potrebno je gotov denar doma prihraniti in ga ne na tuje pustiti*, zato je ukazal *»iz poglavarstva dvora v Ljubljani 1. avgusta 1810*, naj se napravi za ilirske dežele posebna *»Illirska Loteria*, ki bode obsegala 90 števil in imela *»svoje pisavnice ali kancelije* v Ljubljani. Vodja te lotarije bode eden *»general-direktor* in njemu podrejeni *»višji kassir*. Zاپovedoval je tudi dvema *»inspektorjema*, izmed katerih je bil eden v Trstu, drugi v Zadru; podložni so mu bili še trije *»kontrolorji* (v Ljubljani, Trstu in Zadru) in vsi *»notrijemavci* ali loteristi, sem ter tje postavljeni po Illirskih deželah“.

Zanimljivi so nekateri izrazi v oklici, s katerim se je razglasila ta *»ilirska lotarija*. Uradni prestavljaj, (morda Vodnik sam), rabi najprej izraz z dvig za *»Ziehung, estratto*. Ambo mu je dvojica, terno trica (hrvaški izraz) in kvaterno šterica. Za *»Treffen* piše prav dobro zadetje in za *»Treffer* zadetek. Lotariste imenuje razglas tudi prejemavce, *»cifre* pa tudi črke. Za kavcijo rabi prav dober izraz *»zastava*, za *»zhinsh* pa še ne pozna boljšega izraza, dočim rabi za *»kaso* tudi *»denarnica*. Za lotarijsko zdvigo sta bila pripravljena *»dva srečosučna kolesa* na dveh koncih dolge mize. V jedno teh koles je pokladal *»mladenčič* 90 popolnoma enakih *»tokov* (Papierrollen), v katerih so bile zapisane številke, drugi *»mladenčič* je *»toke* jemal iz kolesa, tretji jih je metal v drugo kolo, in četrti je končno vzdigal izigrane številke, *»z zavezanimi očmi in rokavico na roki*.“

S. R.

Z dunajskega vseučilišča. V tekočem semestru predavajo: dr. V. Jagić zgodovinsko-metodološki uvod v slavistiko in o izbranih točkah iz gramatike raznih slovanskih jezikov, dr. K. Štrecelj o mociji, diminuciji in komparaciji v slovanskih jezikih, in dr. F. Pastrnek o staroslovenski gramatiki.

Hrvatsko-slovenski Ciklista. Pred nekaterimi meseci so ukrenili hrvaški in slovenski biciklistički klubi ustanoviti zavezo hrvaško-slovenskih biciklistov. Pravila so izdelana, in namerjana zaveza se skoro oživotvori. Odločili pa so se tudi izdajati svoje posebno glasilo, čegar prva številka nam je došla minul mesec. *»Hrvatsko-slovenski Ciklista*“ bode izhajal za sedaj po enkrat na mesec, in sicer v hrvaškem in sloven-

skem jeziku ter stane za člane za vse leto 1 gld., za nečlane 2 gld. Kadar se končno ustanovi zaveza, proglasi se list za nje službeno glasilo in bode dobajal članom-zaveznikom brezplačno. — V prvi svoji številki prinaša „Ciklista“ slovenski listek „V Se-rajevo“, spisal *Ljudevit Stiasni*, in se sploh odlikuje po zanimljivi vsebini. Nadejati se je, da prijatelji kolesarskega sporta veselo vzprejmo novi list, kateremu želimo najlepšega uspeha. Naročnino vzprejema g. *S. Mittlbach*, lekarnik v Zagrebu, rokopise pa urednik g. *Ethin Kristan* v Zagrebu, Margaretska ulica br. 6.

Hrvaško pevsko društvo »Kolo« v Zagrebu je dne 26. vinotoka jako slovesno praznovalo svojo tridesetletnico. Priredilo je retrospektiven koncert, kateremu je bil namen pokazati hrvaško pesem od ilirskega gibanja do današnjih dni. Društvo je dosihdob nastopilo vsega skupaj 585krat in izvedlo poleg drugega Verdijev „Requiem“, Mascagnijevo „Cavallerio rusticano“ i. t. d. — O priliki svoje tridesetletnice je „Kolo“ izdalo tudi poseben „Jubilejski spis“, v katerem je pisatelj *Benjamin Zeininger* verno opisal delovanje tega odličnega pevskega društva.

Koncert »Glasbene Matice« bode dne 15. tega meseca v deželni gledališči. Vzored je za sedaj določen takó-le: 1. Uvertura iz Smetanove opere „Prodana nevesta“. — 2. A. Foerster: „Samo“, moški zbor. — 3. A. Nedvčd: „Nazaj v planinski raj“, mešan zbor. — 4. Arija iz Marschnerjeve opere „Haus Heiling“, poje g. Fediczkowski. — 5. Zd. Fibich: „Pomladna romanca“, mešan zbor, bas-solo, sopran-solo in orkester. — 6. Weiss: „Triumfator“, slavonspev pri vходу Emilija Pavla v Rim po bitvi pri Pidni.

»Gorski vienac«, čegar namerjano novo izdajo dr. *M. Režetarja* smo že naznanili, izšel je sedaj v srbski državni tiskarni. Kritika pravi o njem, da je ta izdaja najdovršenejša izmed vseh dosedanjih, zakaj izdatelj je porabil mnogo novejših komentarov, zajedno pa se seveda opiral tudi na svoja raziskovanja. Lepa knjiga je učakala že najmanjsto izdajo in mnogo prevodov, nedavno tudi v italijanščino.

Mluvnice slovinského jazyka. Takó se imenuje češko-slovenska slovnica, katero je spisal znani prijatelj Slovencev in čislani naš sotrudnik g. *Jan Lego* v Pragi. Druga spopolnjena izdaja te knjige je sedaj, ko to pišemo, bržkone že natisnjena in utegne obsezati 7—8 pól. Kadar jo prejmemo, izpregovorimo o nji kaj več.

Listnica. J. O. v V. Poslano zbirko porabimo kdaj pozneje. — Vladimir. Najboljša je še pesem »Vseh mrtvih dan«, dasi je tudi tu nakopičenih preveč besed, ki kazé pesniške podobe. Soneta pa sta sosebno slaba, in stiki »lije — bije — sije — žije; trepeče — strleče — nesreče — proseče« so venderle že preobrahljeni. — Anin. Na »brezimne pošiljatve se, kakor je že večkrat povedano, v listu nikakor ne moremo ozirati, — Br., Ivanovič, J—v.: Poslanih pesmij ne moremo priobčiti.

Nekatere ocene smo odložili za prihodnjo številko, ker ni bilo prostora.

„Ljubljanski Zvon“

zhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik**. — Odgovorni urednik dr. **Ivan Tavčar**.

Upravništvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Ob konci svojega dvanajstega tečaja se obrača »Ljubljanski Zvon« do svojih gg. sotrudnikov in prijateljev s prijazno prošnjo, da bi mu ostali zvesti tudi v novem trinajstem letu njegovega izhajanja.

»Ljubljanski Zvon« bode tudi v svojem bodočem letu vse svoje moči porabljal v prosep leposlovne in znanstvene književnosti slovenske. Mnogo spisov so nam obetali priznani pisatelji slovenski že za to leto; dôkaj smo jih že objavili, kolikor jih pa letos ni utegnili priti na vrsto, priobčimo jih, čim prej bode mogoče. Takó izidejo zlasti v prvi polovici prihodnjega leta nastopni spisi:

„Kakó se branijo rastline nepoklicanih gostov“,

spisal gosp. prof. M. Cilenšek,

„Na razvalinah solinskih“,

spisal gosp. prof. S. Rutar,

„Khevenhüllerjeva vojska na Turke leta 1875.“,

spisal gosp. prof. Ivan Steklasa, in

„O pomenu naših krajevnih imen“,

spisal gosp. E. Lah.

Izmed novih spisov navajamo najprej prelepo »bajko za starce«, katero nam je pod naslovom

„Abadon“

spisal g. Nežar Nemcigren. Izhajala bode kot uvodna povest bržkone vse leto.

Takisto začnemo že v prihodnji številki priobčevati daljšo povest

„Jara gospôda“,

iz peresa gosp. Janka Kersnika in mimo tega imamo pripravljenih več krajših povestij, izmed katerih imenujemo sósebnó povest

„Zimska roža“,

iz peresa gosp. Fr. Gestrina. Sploh hočemo v bodočem letniku pri-povednim spisom odločevati več prostora nego v minulem tečaju. —

Kar se tiče znanstvenih in poučnih spisov, imenujemo razven góri navedenih zlasti izborno razpravo iz peresa g. prof. dr. S. Šubica

„Pogubni malik svetá“,

ki bode izhajala vse leto. Dalje opozarjamo č. gg. naročnike svoje na članke, katere bode kakor nekđaj v celovškem »Kresi« priobčeval gosp. prof. dr. Gr. Krek, sloveči naš učenjak; takisto sta nam gg. dr. K. Štrekelj in dr. V. Oblak obetala svojo pomoč. Prvi bode zlasti nadaljeval že letos započete »Jezikoslovne drobnosti«, drugi pa priobči poleg nekaterih strogoznanstvenih ocen jako važen vir za zgodovino sv. Cirila in Metoda.

Précej v novoletni številki izide temeljita razprava iz peresa gosp. Petra pl. Radicsa pod naslovom

„Anton Linhart“

in zanimljivo

„Pismo iz Zagreba“,

katere nam je poslal čislani naš sotrđnik gosp. prof. Josip Starè. Kot pisatelji znanstvenih in poučnih spisov naj bodo še navedeni gg. prof. V. Bežek, ki bode nadaljeval svojo oceno Levstikovih zbranih spisov, Gregorij Jereb, nadporočnik Fridolin Kavčič, čegar »Slavni vojaki slovenski« so se jako omilili našim čitateljem, prof. dr. Fr. Kos, dr. M. Murko, prof. Fr. Orožen, prof. dr. J. Pajk, prof. R. Perušek; dr. Jožef Rakež, prof. A. Štritof, ki bode pisal iveri vzgojeslovne vsebine, prof. M. Valjavec i. dr. — Gospod Jan Lego bode nadaljeval svoja zanimljiva poročila o češki književnosti, g. prof. Josip Starè pa skrbel za točen pregled književnosti hrvaške.

Ako končno še omenjamo, da bode »Ljubljanski Zvon« kakor dosihdob posebno skrb posvečeval pesniškemu delu, za katerega so mu vsi dosedanji pesniki (zlasti imenujemo č. g. A. Aškerca) obetali svojo pomoč, razvidno je, da se bode »Ljubljanski Zvon« tudi v svojem trinajstem letniku lahko zvesto držal dosedanjega programa in kár najiskreneje izvrševal prelepo svojo nalogo v razvoj lepe in znanstvene književnosti slovenske!

V Ljubljani, dné 1. grudna 1892. leta.

Uredništvo.